

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

ODPOVĚDNOST ZA ŠKODY ZPŮSOBENÉ EMISEMI A EXHALACEMI

Matěj Novák

Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Matěj NOVÁK**
Osobní číslo: **R17M0216P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Odpovědnost za škody způsobené emisemi a exhalacemi**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický exkurs
3. Škoda způsobená emisemi a exhalacemi v systematice úpravy náhrady škody
4. Aktivní a pasivní legítimace k náhradě škody způsobené emisemi a exhalacemi
5. Kauzální nexus a úloha soudního znalce
6. Exkurs do právní úpravy SRN
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Alexander Šíma**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2022

Matěj Novák

Poděkování

Děkuji JUDr. Alexanderovi Šimovi za jeho mimořádnou ochotu, čas a přínosné rady poskytované v průběhu vedení této diplomové práce.

Seznam zkratek

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, Císařský patent č. 946/1811 Sb., ve znění pozdějších předpisů (všeobecný zákoník občanský)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3515) geändert worden ist (německý občanský zákoník)
Lesy ČR	Lesy České republiky, s.p., IČ 42196451, se sídlem Přemyslova 1106/19, 500 08 Hradec Králové
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
REZZO	Registr emisí a zdrojů znečištění ovzduší
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva Celex 11992M, Smlouva o Evropské unii, v konsolidovaném znění.
SFEU	Smlouva Celex 11957E, Smlouva o fungování Evropské unie, v konsolidovaném znění.
SRN	Spolková republika Německo

Obsah

1.	Úvod	1
1.1.	Základní terminologie	3
2.	Historický exkurs	8
3.	Škoda způsobená emisemi a exhalacemi v systematice úpravy náhrady škody	15
3.1.	Prameny právní úpravy	15
3.1.1.	Mezinárodní a unijní právo	15
3.1.2.	Právní řád České republiky	19
3.2.	Vznik odpovědnosti za škodu.....	27
3.2.1.	Smluvní odpovědnost.....	27
3.2.2.	Deliktní odpovědnost	28
3.2.3.	Škoda z provozní činnosti	30
3.2.4.	Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným	32
3.2.5.	Odpovědnost na základě jiných právních skutečností.....	33
3.3.	Lhůty pro uplatnění nároku	34
3.3.1.	Promlčení	34
3.3.2.	Prekluze	41
3.4.	Liberace	44
4.	Aktivní a pasivní legitimace k náhradě škody způsobené emisemi a exhalacemi	49
4.1.	Aktivní legitimace	49
4.2.	Pasivní legitimace.....	51
4.2.1.	Věcně pasivně legitimované fyzické osoby	51

4.2.2.	Věcná pasivní legitimace u škod z automobilové dopravy	54
4.2.3.	Věcná pasivní legitimace u škod z provozní činnosti	56
5.	Kauzální nexus a úloha soudního znalce.....	60
6.	Exkurs do právní úpravy SRN.....	70
7.	Závěr.....	74
	Cizojazyčné resumé.....	77
	Seznam použitých zdrojů.....	78
	Seznam obrázků	87

1. Úvod

Jen hrstka témat vzbuzuje v posledních letech tolik emocí, jako je tomu u problematiky emisních, resp. imisních limitů. Důvodem je celosvětové snažení o snížení množství emitovaných škodlivin do ovzduší, jakož i dosažení tzv. *uhlíkové neutrality*. Takového stavu však nelze docílit bez příslušných právních regulací a reflektování těchto požadavků v právních rádech jednotlivých států. Jinak tomu není ani v České republice.

Téma odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi si autor této práce však vybral nejen z důvodu jeho aktuálnosti, ale i jeho osobního vztahu k předmětné problematice. Jelikož pochází z regionu, která byla historicky velmi zasažena vysokými koncentracemi škodlivých látek v ovzduší (a na to navazujícím zdevastovaným životním prostředím), je pro něj téma emisí a exhalací zajímavé.

Tato práce má za cíl popsat právní rámec odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi v České republice, která je do značné míry ovlivněna mezinárodním právem a právem Evropské unie, a s tím se pojícími instituty. Mimo historického exkursu a pramenů práva předmětné problematiky bude věnován prostor obecné otázce vzniku odpovědnosti za škodu. Součástí práce je taktéž definice stěžejních termínů.

Nelze pominout ani otázku plynutí času v náhradě škody, tedy problematiku odpovědnosti za způsobenou škodu ve světle jednotlivých lhůt pro uplatnění konkrétních nároků, jakož i problematiku liberace. Problematickou je v odpovědnosti za náhradu škody způsobenou emisemi a exhalacemi taktéž otázka aktivní a pasivní legitimace. Jak bude uvedeno, právě tato problematika je častým důvodem vedení soudních sporů o náhradu škody, když jednotliví emitenti často nesouhlasí s žalobním tvrzením, že právě oni způsobili žalobou tvrzenou škodu, či případně, že ji nezpůsobili v míře natolik rozsáhlé.

Bez povšimnutí nelze ponechat úlohu soudního znalce, a to zejména u škod spočívajících v poškození lesních porostů imisemi. S tímto se taktéž neodmyslitelně pojí otázka příčinné souvislosti, kterou je nutné prokázat, požaduje-li žalobce po žalovaném náhradu za způsobenou škodu. V závěru práce je věnován prostor právní úpravě náhrady škody s důrazem na náhradu škody způsobenou emisemi a exhalacemi ve Spolkové republice Německo. Exkurs zvolený do právní úpravy v Německu není náhodným, když český občanský

zákoník je z velké části inspirován právě občanským zákoníkem platným v SRN, který je v platnosti již od roku 1900.

1.1. Základní terminologie

Pro úplnost a přehlednost nadcházejících kapitol je nutné nejprve v samotném úvodu této práce definovat některé základní pojmy, které se neodmyslitelně k problematice odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi pojí.

Prvním termínem je *odpovědnost*. Občanský zákoník po své rekonstrukci v roce 2012 účinné od 1. 1. 2014 chápe pojem odpovědnost jakožto primární právní povinnost, kdy každý odpovídá za své jednání v míře odpovídající stupni vlastní svéprávnosti. Dochází tedy k odklonu od definice odpovědnosti oproti původní právní úpravě, v rámci které byla odpovědnost výlučně spjata s porušením právní povinnosti.¹ Pro odpovědnost ve smyslu porušení právní povinnosti je užíván v občanském zákoníku termín *povinnost k náhradě újmy*.²

Občanský zákoník dále rozlišuje mezi pojmem *škoda* a *újma*. V souladu s dikcí občanského zákoníku zahrnuje pojem újma jak újmu na jmění poškozeného (škodu), tak újmu imateriální, a jedná se o pojem nadřazený. Ten, kdo újmu způsobil, je pak označován v souladu s ustanovením § 2894 občanského zákoníku jakožto *škůdce*. Naopak subjekt, který byl škůdcem poškozen, je označován v souladu s ustanovením § 2909 občanského zákoníku jakožto *poškozený*.

Termín *emise* definuje slovník cizích slov jakožto „množství znečišťujících příměsí dostávajících se z určitého zdroje do ovzduší“.³ Jedná se tedy o jakoukoli látku vypouštěnou (emitovanou) konkrétním zdrojem do ovzduší, kdy tato látka obsahuje nspecifikované množství znečišťujících látek. Konkrétním zdrojem může být jedinec, který v rámci své domácnosti spaluje lakované dřevo, čímž emituje znečišťující látky do ovzduší, dále jím může být uživatel osobního automobilu, kdy automobil při svém provozu produkuje škodlivé látky, které jsou následně vypouštěny přes výfukovou soustavu do ovzduší, nebo konkrétním zdrojem může být uhelná elektrárna, která v rámci spalovacího procesu vypouští do ovzduší škodlivé látky. Každý ze subjektů uvedených ve větě předchozí je emitentem.

¹ Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze) [online]. 2012 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

² JANOŠKOVÁ, Anežka. Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 7.

³ ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem emise* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/emise>.

Pojem *imise* může, avšak i nemusí, být s pojmem *emise* provázaný. *Imisi* lze chápat buď jako znečišťující příměs ve vzduchu, která působí na zvířata a člověka, a to v důsledku *emisí*, nebo jako pronikání kouře, hluku, zápachu a podobného ze sousedního pozemku na druhý, čímž dochází k rušení výkonu vlastnického práva tohoto subjektu.⁴

Definice obsažená ve větě druhé in fine předchozího odstavce je současně definicí legální, neb je obsažena v ustanovení § 1013 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.

V případě, že *emise* mají vliv na *imise*, je zapotřebí do výsledného znečištění konkrétními látkami v ovzduší (tedy jejich koncentraci) zohlednit nejen *emise* samotné, ale i působení řady dalších faktorů. Mezi tyto faktory řadíme zejména meteorologické podmínky, jako jsou například rychlost větru a teplotní zvrstvení, které ovlivňují rozptyl jednotlivých látek jak v horizontálním, tak vertikálním směru. Pozitivní vliv na kvalitu ovzduší mají srážky, a to jak ve formě deště, tak ve formě sněhových srážek. Je tomu tak z důvodu, že dochází k mokré depozici, kdy jsou jednotlivé částice z ovzduší odstraňovány dešťovými kapkami či sněhovými vločkami. Dalším faktorem může být dálkový transport (tedy pohyb jednotlivých znečišťujících látek na velké vzdálenosti od zdroje) nebo chemické reakce, které v ovzduší probíhají. Na finální hodnoty *imisí*, resp. měření konkrétní hodnoty jednotlivých znečišťujících látek v ovzduší na konkrétním místě, tak má vliv mnoho faktorů. Současně platí, že vztah mezi *imise*mi a *emise*mi není lineární, tj. pokles *emisí* nemusí mít za následek pokles *imisí* a naopak.⁵

Naproti tomu *imise* nemá co dočinění s *emisí* například v případě tzv. *imateriálních imisí*. Tento typ *imisí* spočívá v obtěžování souseda působením na jeho psychiku, estetické cítění či pocit bezpečí. Nejvyšší soud konstatoval, že za určitých okolností může být *imise* i obtěžování pohledem.⁶

Pojem *imise* je tak v širokém slova smyslu jakýkoli účinek existence věci nebo jejího užívání, který se projevuje škodlivým způsobem na věci cizí nebo na cizích právech.⁷

⁴ ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem imise* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/imise>.

⁵ BRZEZINA, Jáchym. Blog o meteorologii, hydrologii a kvalitě ovzduší. *Emise nejsou imise* [online]. 27. 2. 2021 [cit. 2021-11-18]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2021/02/27/emise-nejsou-imise/>.

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1150/99.

⁷ PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALAČ. *Základy občanského práva*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 80.

V neposlední řadě je nutné definovat termín *exhalace*. *Exhalací* se rozumí vydechování, vypařování, či vypouštění odpadních látek do okolního prostředí. Oproti *emisi* se však nemusí jednat o látku, která obsahuje znečišťující příměs. *Exhalace* tak zahrnuje například vypouštění páry, avšak není vyloučeno, aby se jednalo taktéž o odpadní látky, které v sobě znečišťující látky obsahují.⁸

Pro úplnost definuje autor práce pojem *ekologická škoda*, přičemž při definici tohoto pojmu se zaměřuje toliko na jeho občanskoprávní význam. Škoda je ve smyslu občanského zákoníku chápána jako jakákoli ztráta na majetku, když se může jednat jak o škodu skutečnou (snížení hodnoty majetku), tak o ušlý zisk (výši, o kterou se hodnota majetku měla zvýšit).⁹

Právní doktrína uvažuje o dvou typech *ekologické škody*. První pojetí uvádí, že je za *ekologickou škodu* nutné považovat takovou škodu, která vznikla na životním prostředí. Současně je žádoucí, ne-li nezbytné, aby se jednalo o újmu na majetku, jelikož občanskoprávní pojetí škody je vždy předurčeno způsobitelným předmětem konkrétního poškození. Uvažujeme-li tuto definici, vznikají v podstatě dva typy škod, které jsou škodami v občanskoprávním slova smyslu a současně vykazují *ekologické znaky*. Škodami prvního typu jsou majetkové škody způsobené přímo na jednotlivých složkách životního prostředí, přičemž pojem „majetkovost“ pojmáme stejně jako u jakékoli jiné škody. Obecně pak lze konstatovat, že některé složky životního prostředí nemohou být předmětem vlastnictví, neb nejsou věcmi a ani jiným majetkem v soukromoprávním slova smyslu. Z tohoto vyplývá, že škoda jako klasický institut soukromého práva na nich vzniknout nemůže a ztrátu na složkách životního prostředí, které nemají povahu věci v právním slova smyslu, nelze řešit v rámci odpovědnosti za škodu.¹⁰

U škod druhého typu jsou za *ekologické škody* považovány i škody způsobené zprostředkovaně poškozením jednotlivých složek životního prostředí (a jedná se tedy o druhé pojetí typu *ekologické škody*). Tímto pojetím *ekologické škody* se rozsah tohoto pojmu značně rozšiřuje. I v tomto pojetí se samozřejmě jedná o majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, avšak předmětem poškození zde nemusí být životní prostředí. Podle tohoto pojetí totiž není rozhodující, zda byla na

⁸ Význam slova. *Pojem exhalace* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://www.vyznam-slova.com/Exhalace>.

⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Majetková újma (škoda)* [online]. [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/majetkova-ujma-skoda>.

¹⁰ PSUTKA, Jindřich. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 30-31.

složce životního prostředí způsobena majetková škoda. Důležitým v tomto pojetí je, že v důsledku narušení, zničení či zmenšení kvality některé ze složek životního prostředí došlo k následné újmě majetkové povahy, a to však již bez ohledu na skutečnost, jestli má nebo nemá tato škoda něčeho společného s ekologií a životním prostředím. Porušení složky životního prostředí je pak chápáno pouze jako zprostředkovatel neboli jedna z příčin vzniku majetkové škody (když tato škoda může vznikat na jiné složce životního prostředí nebo na jakémkoli jiném předmětu soukromoprávních vztahů).¹¹

Pojem *ekologická škoda* bývá často zaměňován s pojmem *ekologická újma*. Jedná se však o záměnu chybnou, když každý z těchto pojmů představuje ve své podstatě něčeho jiného. V odborné literatuře se namísto pojmu *ekologická újma* můžeme setkat s pojmem *ztráta na životním prostředí*. Pojem *ztráty na životním prostředí* lze chápat jakožto nejvíc obecné vyjádření určitého zhoršení stavu životního prostředí, a to buď jako celku, nebo jeho jednotlivých složek. Tyto *ztráty* se mohou následně projevovat ve formě *ekologické škody* nebo *ekologické újmy*, a případně i v obou formách najednou.¹²

Legální definici *ekologické újmy* nalezneme v ustanovení § 2 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů. Podle tohoto zákona je za *ekologickou újmu* považována nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo, přičemž předmětné ustanovení současně definuje předmětné „změny“ v jednotlivých složkách životního prostředí.

Pojem *ekologická újma* je velmi složité definovat z důvodu roztříštěnosti právní úpravy, ve které je tento pojem užíván, kdy pro účely konkrétní právní disciplíny je nutno tento pojem chápat s možnými odlišnostmi oproti právní disciplíně jiné (tedy mírně odlišně bude tento pojem užíván v právu životního prostředí naproti užití tohoto pojmu v právu trestním). Obecně však lze konstatovat, že pojem *ekologická újma* v sobě zahrnuje i povinnost k náhradě újmy imateriální, která byla na životním prostředí způsobena. K takovému závěru dospěl i Nejvyšší soud, který v souladu s komentářovou literaturou konstatoval, že „V případě tzv. *ekologické újmy* totiž nejde o majetkovou stránku nepříznivého vlivu působícího na

¹¹ PSUTKA, Jindřich. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 31.

¹² PSUTKA, Jindřich. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 33.

životní prostředí, ale o porušení ekosystému a jeho jednotlivých složek; ekologická újma tedy hodnotově představuje jinou újmu, než je škoda na majetku vlastníka jednotlivých ekologických složek. [...] I z hlediska trestněprávního je ekologická újma koncipována primárně jako imateriální ztráta (s možnou ekonomickou dimenzí), která může vzniknout nejen z protiprávního jednání. Základním důvodem pro úpravu tohoto pojmu byla totiž nezbytnost uplatňovat odpovědnost za "ztráty" i vůči vlastníkovi věci samé, což soukromoprávní úprava v podstatě neumožňuje. Ekologická újma se odlišuje od jiných druhů škod zejména tím, že může vznikat i na věcech, jež nemusejí být výlučně nebo převážně výsledkem lidské činnosti. Je újmou nejen ve smyslu materiálním a ekonomickém, ale především biologickém, estetickém a kulturním; jako ztráta je pociťována nejen vlastníkem, ale i dalšími osobami, často i zcela mimo místo, kde vznikla. Je velmi obtížně kvantifikovatelná a také těžko napravitelná, působí latentně a v daleko výraznější míře než majetková škoda vyvolává následné negativní efekty. “.¹³

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 25 Cdo 2466/2014.

2. Historický exkurs

Historii odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi lze rozdělit na dobu před vynálezem a rozmožením využívání továrního způsobu výroby (myšleno počátek emitování škodlivých látek do ovzduší) a na dobu po něm. Řekne-li se odpovědnost za škodu způsobenou emisí a exhalacemi dnes, představí si jistě většina veřejnosti právě tovární výrobu (provozní činnost) nebo elektrárnu emitující různé škodlivé látky. Tento stav však nastává až jako výdobytek moderních technologií, které zaznamenaly svůj pronikavý vývoj zejména v 19. a 20. století. Do této doby lze hovořit o emisích a exhalacích ve smyslu spíše sousedských sporů. Emitování a exhalování ve smyslu nutnosti snížení emitovaných látek za účelem zmenšení jejich dopadu na životní prostředí je pak problematikou, o které se hovoří teprve posledních pár desítek let.

Problematiku odpovědnosti za způsobené škody bylo zapotřebí upravit mnohem dříve, a to zejména s ohledem na sousedské vztahy. Nejstarším, a na svou dobu nejvyspělejším právním systémem, který řešil tuto problematiku, je právní systém římského práva. V roce 449 př. n. l. byl sepsán Zákon dvanácti desek, který mimo jiné řešil v desce (tabuli) sedmé problematiku sousedských vztahů (sousedského práva ve vztahu k imisím).¹⁴ Stěžejní právní úpravou v rámci římského práva týkající se škody byl *lex Aquilia de damno*. Tento zákon pocházející z roku 286 př. n. l. upravoval mj. protiprávní zničení cizí věci a zcizení ke škodě věřitele. Předmětem zákona byla zejména škoda způsobená tzv. *damnum iniuria datum*, tedy protiprávním poškozením nebo zničením cizí věci. Vlastník poškozené nebo zničené věci se mohl bránit žalobou zvanou *actio legis Aquiliae*. V případě škody způsobené zraněním cizího otroka nebo stádního zvířete poškozením, nebo zničením věci vylitím, spálením, zlomením (a později jakýmkoli předem nedefinovaným způsobem), byl pachatel povinen zaplatit nejvyšší cenu poškozené nebo zničené věci za posledních 30 dní. Jestliže se však pachatel nepřiznal, musel zaplatit dvojnásobek této částky.¹⁵ V případě, že pro nedostatek zlého úmyslu (zavinění) by se nejednalo o „čistý“ delikt, ale podle ekvivalentu „skutečných“

¹⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Lex et ius: zákony a právo antického Říma*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. s. 12-13, 31-32.

¹⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 209-210.

deliktů by tento zakládal odpovědnost za majetkovou škodu vzniklou, hovoří římské právo o tzv. *kvazideliktu*.¹⁶

V dobách římského impéria se bylo zapotřebí taktéž vypořádat s hlavními zdroji tehdejšího znečištění životního prostředí (emisemi). Problematickým pro obyvatele Říma bylo (i) znečištění plynoucí z čištění látek (zejména vlny), (ii) snížení kvality ovzduší vlivem výparů z kuchyní, jakož i výpary unikající z kanalizačního systému, a především výpary produkované některými výrobními procesy (například zpracování kovů a keramika) a (iii) snížení kvality vody (zejména z důvodu vypouštění odpadních vod z prádelen a čistíren do zdrojů čisté vody a řek). Římské právo ovšem postrádalo jednotnou právní úpravu týkající se poškozování životního prostředí v takovém slova smyslu, v jakém jej chápeme dnes. Bylo tomu tak zejména proto, že předindustriální společnost neprodukovala chemické sloučeniny, biologicky nerozložitelné zbytky nebo radioaktivní odpad. I přes absenci předmětné právní úpravy však existovalo mnoho typů žalob, které sloužily k prevenci a případné represí při škodách způsobených na životním prostředí.¹⁷

Problematika znečištění plynoucího z čištění látky (zejména vlny) spočívala ve skutečnosti, že k této činnosti bylo zapotřebí značného množství vody. Za tímto účelem byl často měněn tok řek a současně docházelo k jejich znečišťování. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k vydání ediktu *interdetti de cloacis*, který zavazoval uživatele k údržbě a čištění jednotlivých toků. Pro úplnost je nezbytné uvést související problematiku znečištění toků řek, která spočívala ve vylévání strusky přímo do toků řek či do země. Jelikož je struska ve svém tekutém stavu velmi horká, dochází jejím vlitím do vody nejen k jejímu znečištění, ale i ke zvýšení její teploty. Toto má zcela logicky neblahý vliv jak na živočichy v řece žijící, tak na dobytek, který je z předmětného toku napájen. Za účelem zamezení tohoto stavu sloužila žaloba zvaná *actio apa*, která nejen že zakazovala budoucí znečištění předmětného toku, ale taktéž umožňovala domáhat se náhrady způsobené škody a v neposlední řadě obnovení předchozího stavu.¹⁸

¹⁶ Univerzita Palackého v Olomouci. *Kvazikontrakty a kvazidelikty* [online]. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://www.studocu.com/cs/document/univerzita-palackeho-v-olomuci/rimske-pravo/80-kvazikontrakty-a-kvazidelikty/3270347>.

¹⁷ MONACO, Lucia. Teoria e Storia del Diritto Privato: Rivista Internazionale Online – Peer Reviewed Journal. *Sensibilità ambientali nel diritto romano, tra prerogative dei singoli e bisogni della collettività* [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: http://www.teoriaestoria.deldirittoprivato.com/index.php?com=statics&option=index&cID=260#_ftn1.

¹⁸ Tamtéž.

Nejrozšířenější možností k ochraně práv jednotlivců však zůstávala *actio negatoria*, která mohla být uplatněna i k určení, že neexistuje imisní věcné břemeno (například pro imise výpary). Následkem této žaloby tedy bylo určení, že příslušný subjekt nemá oprávnění žalobce obtěžovat imisemi, jelikož pro tyto nemá zřízeno příslušné oprávnění (břemeno). Speciální právní úpravy se dostalo problematice znečištění studní. Pokud měl vlastník studny vodu v ní znečištěnou, mohl se domáhat po škůdci toliko a pouze uvedení do předešlého stavu, tedy odstranění zdroje znečištění, a nikoli finančního postihu nebo náhrady škody.¹⁹

Je nutné konstatovat, že tyto typy žalob byly zpočátku uplatňovány v rámci civilního řízení jednotlivými, k tomu způsobilými, fyzickými osobami. Jinými slovy neexistovala žádná státní instituce, která by bděla nad ochranou životního prostředí, jako je tomu například dnes v českém právním řádu (dnešní prohřešky vůči životnímu prostředí jsou obecně řešeny buď ve správním nebo trestním řízení).²⁰

Postupně se však i v římském právu začaly formovat konkrétní právní normy upravující problematiku životního prostředí. Mezi tyto lze řadit například edikt *de fluminibus publicis et de rivis* týkající se právní úpravy řek ve vlastnictví římského lidu. Tímto ediktem bylo zakázáno jednání, které by mohlo ovlivnit splavnost řek nebo změnit jejich přirozený tok, a současně bylo zakázáno vlévání škodlivých látek do předmětných řek. Pro ochranu zdraví obyvatel měst, jakož i pro ochranu životního prostředí, pak sloužil *interdict de cloacis publicis*, jehož cílem bylo zajistit pravidelné čištění a opravu kanalizací právě s ohledem na veřejné zdraví a předejití škod plynoucích z poškozené (nefunkční) kanalizace.²¹

Vývojem římské společnosti se měnilo i pojetí občana jako toho, na kom (jako jediném) leží oprávnění k uplatnění příslušných typů žalob. Z lidu bylo toto břímě přeneseno na císaře, který měl formálně i fakticky veškerou moc ve státě. Od císaře se dále moc distribuovala na konkrétní subjekty v rámci imperiální správní organizace (například magistráty). Tato změna měla za důsledek lepší ochranu veřejných statků jako je vzduch, voda a jednotlivé prvky životního prostředí obecně.²²

¹⁹ MONACO, Lucia. Teoria e Storia del Diritto Privato: Rivista Internazionale Online – Peer Reviewed Journal. *Sensibilità ambientali nel diritto romano, tra prerogative dei singoli e bisogni della collettività* [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: http://www.teoriaestoriadeldirittoprivato.com/index.php?com=statics&option=index&cID=260#_ftn1.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

Pro české země byl významným právním dokumentem císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský ze dne 1. 6. 1811, celým názvem *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie* (ABGB), ve znění pozdějších předpisů. ABGB vycházel ze základů a principů římského práva. Tato skutečnost představovala pro právní řád tehdejších českých zemí až revoluční změnu. Do této doby platilo v českých zemích právo, které těchto základů a principů, dnes naprosto běžných, nevyužívalo. S menšími úpravami platil ABGB v českých zemích až do roku 1950, kdy byl nahrazen komunistickým občanským zákoníkem.

ABGB se ve své hlavě třicáté věnuje právu na náhradu škody a zadostiučinění. Již tedy v době vydání ABGB se terminologie ustálila na pojmu *náhrada škody*. V rámci ustanovení § 1293 ABGB dochází taktéž k legální definici termínu *škoda*. Škodou se podle ABGB nazývá každá újma, která byla někomu učiněna na jmění, právech anebo jeho osobě. Od toho se pak rozeznává ušlý zisk, který může někdo očekávat podle obvyčejného běhu věcí. Ustanovení následující se věnuje vzniku takovéto odpovědnosti k náhradě škody (újmy). ABGB uvádí, že „*Škoda vzchází buď z protiprávního činu nebo opomenutím jiné osoby; nebo z náhody. Protiprávní poškození je způsobeno buď samovolně nebo bezděky. Samovolné poškození však zakládá se z části na zlém úmyslu, byla-li škoda způsobena vědomě a s vůlí; z části nedopatřením; byla-li způsobena ze zaviněné nevědomosti, nebo z nedostatku náležité pozornosti nebo náležité pile. Obojí se nazývá zaviněním.*“ Odpovědnost za škodu tak podle ABGB vzniká trojím způsobem, a sice (i) protiprávním činem, (ii) opomenutím jiné osoby nebo (iii) z náhody. Povinnost k náhradě škody se pak podává z ustanovení § 1295 ABGB, který stanoví, že každý má právo žádat na škůdci náhradu škody, kterou mu zaviněním způsobil, a to bez rozdílu, jestli byla škoda způsobena *přestoupením* povinnosti smluvní nebo *mimo případ smlouvy*.

Z ABGB vychází dnešní občanský zákoník, který převzal upřednostnění náhrady škody uvedením do předešlého stavu (viz ustanovení § 2951 odst. 1 nynějšího občanského zákoníku). Podle ustanovení § 1323 ABGB totiž platilo, že k nahrazení způsobené škody musí být vše uvedeno v předešlý stav, nebo, není-li to možné, nahrazena *odhadní* cena. Týká-li se náhrada jen utrpěné škody, nazývá se *odškodněním*. Pokud se však vztahuje taktéž na ušlý zisk a na *shlazení* způsobené urážky, nazývá se *plným zadostiučiněním*.

ABGB se dále ve svém ustanovení § 364 zaobírá *imisemi*, a to velmi podobným způsobem, jakým se jimi zaobírá ve svém ustanovení § 1013 odst. 1 současný občanský zákoník. ABGB stanoví, že *„Vůbec lze vlastnické právo vykonávat jen potud, pokud se tím nezasahuje do práv osoby třetí nebo se nevybočuje z mezí daných v zákonech k zachování a podpoře blaha obecného. Vlastník pozemku může sousedovi zakázati, co působí vnikání odpadkové vody, kouře, plynů, tepla, zápachu, hřmotu, otřesů a podobných nepříležitostí, převyšující míru podle místních poměrů obvyklou a ztěžují-li podstatně užívání pozemku v místě obvyklé. Přímo je přiváděti se nepřipouští, není-li k tomu zvláštního důvodu právního.“*

Nejenže ABGB rozlišuje mezi imisemi přímými a nepřímými (viz citace výše), ale současně rozlišuje mezi imisemi privilegovanými a neprivilegovanými. Ustanovení § 364a ABGB stanoví, že v případě příčiny újmy způsobené horním zařízením nebo zařízením na sousedním pozemku úředně schváleným, je vlastník dotčeného pozemku oprávněn požadovat jen náhradu škody (tedy peněžní náhradu), a to i tehdy, pokud byla škoda způsobena okolnostmi, ke kterým nebylo při schvalování tohoto zařízení přihlíženo. Současný občanský zákoník i toto ustanovení ABGB převzal do svého ustanovení § 1013 odst. 2 v podstatě doslovně.

Po převzetí moci komunistickým režimem v roce 1948 nastala tzv. právnícká dvouletka. Jinými slovy toto znamenalo, že v rámci dvou let má dojít k přetvoření veškerých právně významných dokumentů (norem), a to včetně občanského zákoníku, resp. do té doby platného ABGB. Tak vznikl dne 25. 10. 1950 zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, kterému se někdy říká také střední občanský zákoník. Ve středním občanském zákoníku byla ustanovení chránící soukromé vlastnictví upozaděna, když hlavním tématem středního zákoníku byla ochrana socialistického vlastnictví. Tento trend je patrný již z úvodních ustanovení předmětného zákona, kde se hovoří např. *o základu občanských práv, kdy takovýto základ je ústavou zaručený společenský řád lidové demokratické republiky a její socialistická výstavba, nebo o zákazu zneužívání občanských práv ke škodě celku.*

Střední občanský zákoník opouští demonstrativní výčet imisí. Střední občanský zákoník v ustanovení § 109 poskytoval tzv. *generální klauzuli* ve znění: *„Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by své sousedy obtěžoval nad míru přiměřenou poměrům anebo čím by vážně ohrožoval výkon jejich práv. Proto nesmí zejména zbavit sousední stavbu nebo půdu náležité opory, aniž provede jiné*

dostatečné upevnění, anebo nešetrně nebo v nevhodné roční době vytrhat ze své půdy kořeny cizího stromu nebo oklestit větve přesahující na jeho pozemek.“ Jelikož byla soukromá práva značně upozaďována, byla možnost požadovat náhradu škody za škody způsobené emisemi a exhalacemi téměř nemožná. Náhrada škody nicméně byla v tomto občanském zákoníku upravena, a to v ustanovení § 337 a násl. předmětného zákona.

Právní řád doznal následně změn v roce 1964. Dne 26. 2. 1964 byl přijat zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Jelikož však stále v tehdejší Čkoslovensku vládla autoritativně komunistická strana, zůstala i v tomto občanském zákoníku stěžejní ochrana socialistického vlastnictví. Současně se předmětný občanský zákoník vůbec nevěnoval problematice imisí. I to byl jeden z důvodů pro přijetí velké novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 131/1982 Sb. Do občanského zákoníku se tak vtělilo ustanovení § 130a, které ve svém odst. 1 stanovilo, že *„Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného anebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit susedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené, aniž provedl dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat susedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, stíněním, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na susedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstranit ze své půdy kořeny stromu nebo odstranit větve stromu přesahující na jeho pozemek.“*

I když bylo osobní vlastnictví omezeno, a tedy nepřicházelo v úvahu, aby byla na úkor socialistického vlastnictví nahrazována škoda (mimo jiné škoda způsobená emisemi a exhalacemi), bylo nutné, aby byla upravena možnost vypořádání škod vzniklých mezi jednotlivými socialistickými organizacemi. Výpočet takových škod pro účely jejich náhrady mezi socialistickými organizacemi upravovalo nařízení vlády č. 46/1967 Sb., o vypořádání škod způsobených provozní hospodářskou činností socialistických organizací na hmotném majetku jiných socialistických organizací a o náhradách v investiční výstavbě. Toto nařízení ve svém ustanovení § 1 odst. 1 písm. b) stanoví, že *„Socialistická organizace odpovídá za škody, které způsobí na hmotném majetku jiné socialistické organizace jinou provozní hospodářskou činností“*. Takovouto jinou provozní hospodářskou činností by zajisté mohly být i emise (imise), které poškodí např. zemědělské plodiny.

I pro náhradu škody mezi socialistickými organizacemi by se však užilo ustanovení tehdy platného občanského zákoníku. Ten ve svém ustanovení § 420 uvádí, že občan odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Ustanovení § 421 předmětného zákona pak upravuje odpovědnost organizací, když stanoví, že organizace odpovídá občanovi za škodu, kterou mu způsobil porušením právní povinnosti.

Občanský zákoník z roku 1964 taktéž nově upravuje zvláštní odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. Podle ustanovení § 432 odpovídá provozovatel takového provozu za škodu vyvolanou povahou provozu zvláště nebezpečného stejně, jako provozovatel dopravního prostředku. Zvláštní odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků je upravena v ustanoveních §§ 427 až 431 zákona č. 40/1964 Sb. Podle těchto ustanovení odpovídá organizace provozující dopravu za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Současně platí, že se své odpovědnosti nemůže provozovatel zprostit, jestliže škoda byla způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se odpovědnosti zprostit, jen jestliže prokáže, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat. Oproti dnešní úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným je zde patrné, že možnosti liberace nebyly natolik přísné, jako je tomu dnes (viz kapitola 3.2.4).

Po změně režimu a pádu komunismu v roce 1989 bylo pojetí odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi zapotřebí upravit. Za tímto účelem byl zákon č. 40/1964 Sb. značně novelizován tak, aby odpovídal novým společenským požadavkům. Jak patrné i z následného textu této práce, byl do ustanovení § 420a občanského zákoníku vtělen institut odpovědnosti za škodu z provozní činnosti, a to novelou č. 509/1991 Sb. Předmětné ustanovení cílí mj. na emitenty, kteří tak po změně režimu museli začít aktivně pracovat na snižování svých emisí (s přihlédnutím k faktu, že v dobách socialistických nebyla ekologie, potažmo emise, téměř vůbec řešena). Jak vyplývá z výše uvedeného, otázky týkající se životního prostředí byly socialistickými vládami velmi upozaděny. Toto mělo za následek značně neblahé stavy, kdy zejména lesy v Krušných horách trpěly silnou koncentrací imisí a z toho vznikajících kyselých dešťů. Působením kyselých dešťů byly tamější lesy trvale poškozeny a z poškození z dob minulých se některé oblasti revitalizují dodnes.

3. Škoda způsobená emisemi a exhalacemi v systematice úpravy náhrady škody

3.1. Prameny právní úpravy

Právní úpravu vztahující se k problematice ochrany životního prostředí, sankcím za devastaci životního prostředí, ochraně života a zdraví v souvislosti se životním prostředím (zejména ovzduším) a právní úpravu náhrady škody z ustanovení jednotlivých právních norem plynoucích, můžeme nalézt na několika úrovních, a to jak na úrovni právní úpravy v mezinárodním právu, tak v právu národním.

Tato kapitola pojednává o jednotlivých úrovních a úkolech právní úpravy v tom pořadí (systematice), jaká je právní síla toho kterého právního předpisu (mezinárodní smlouvy) v rámci hierarchie právních norem.

3.1.1. Mezinárodní a unijní právo

Otázka odpovědnosti za škody způsobené exhalacemi a emisemi byla již v minulosti v rámci mezinárodního práva, jak uvedeno níže, predestirána. Je tomu tak z logického důvodu, když se emise a exhalace vypuštěné do ovzduší konkrétním státem (nebo konkrétním emitentem) mohou šířit i přes hranice těchto jednotlivých států.

V mezinárodněprávním měřítku se o komplexní a rozsáhlou právní úpravu odpovědností za škody na životním prostředí pokoušely některé státy prostřednictvím tzv. Luganské úmluvy, která byla přijata dne 21. 6. 1993. Tato úmluva byla založena na principu objektivní odpovědnosti, tedy odpovědnosti za škodu bez ohledu na (formu) zavinění. Cílem Luganské úmluvy byla včasná a odpovídající kompenzace škod z činností, které jsou nebezpečné životnímu prostředí, jakož i zabezpečit prostředky preventivního a nápravného charakteru.²³

Článek 32 Luganské úmluvy stanoví, že minimálně 3 státy (a z toho 2 členské státy Rady Evropy) musí vyjádřit souhlas s tím, že budou touto úmluvou vázány, aby úmluva vešla v platnost. Úmluvu však podepsalo pouze osm států,

²³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999. s. 27.

přičemž ji neratifikoval žádný z nich. Luganská úmluva tak v platnost nikdy nevstoupila.²⁴

Unijní právo, tedy právo Evropské unie, je pro Českou republiku závazné od jejího vstupu do této instituce dne 1. 5. 2004. Důležitým milníkem ve vztahu České republiky a Evropské unie byla ze strany České republiky ratifikace tzv. Lisabonské smlouvy v roce 2009, kdy došlo k přechodu z původní Smlouvy o Evropském společenství na Smlouvu o fungování Evropské unie a k úpravě znění Smlouvy o Evropské unii.²⁵

Právním Evropské unie je Česká republika vázaná, jelikož Parlament České republiky ve smyslu čl. 10a Ústavy ČR ratifikoval Smlouvu o přistoupení mezi tehdejšími členskými státy Evropské unie a státy žádajícími o přistoupení do Evropské unie ze dne 16. 4. 2003, zveřejněné v Úředním věstníku Evropské unie, L 236, 23. září 2003. Mezi státy žádajícími o přistoupení do Evropské unie byla i Česká republika. Předmětná smlouva byla uzavřena poté, co s jejím uzavřením (vstupem do EU) vyslovili souhlas občané České republiky v referendu, které bylo konáno v roce 2003. Uzavřením a ratifikací výše uvedené smlouvy přenesla Česká republika některé své pravomoci na mezinárodní organizaci – Evropskou unii.

Právní předpisy vydávané v rámci Evropské unie jsou nadřazené právním předpisům jednotlivých členských zemí Evropské unie. Tento závěr vyplývá z judikatury Soudního dvora Evropské unie, konkrétně pak z rozsudku ze dne 15. 7. 1964 ve věci vedené pod sp. zn. 6-64, známější spíše pod označením *Costa vs. E.N.E.L.*

Právní úpravu týkající se práva na ochranu života a zdraví, jakož i životního prostředí, nalezneme již v samotných zakládajících smlouvách Evropské unie, konkrétně ve Smlouvě o fungování Evropské unie (SFEU) a ve Smlouvě o Evropské unii (SEU). V rámci článku 3 odst. 3 a článku 21 odst. 1 písm. f) Smlouvy o Evropské unii se hovoří o ochraně a zlepšování kvality životního prostředí a o přispívání k vypracování mezinárodních opatření pro ochranu a zlepšení kvality životního prostředí včetně udržitelného hospodaření se světovými přírodními zdroji, aby se zajistil udržitelný rozvoj.

²⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999. s. 32.

²⁵ PAVY, Eeva. Lisabonská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2021 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>.

SFEU pak věnuje problematice životního prostředí hlavu XX, kdy článek 191 SFEU stanoví politiku Evropské unie v oblasti životního prostředí. Tato politika přispívá ke sledování cílů:

1. zachování, ochrany a zlepšování kvality životního prostředí;
2. ochrany lidského zdraví;
3. uvážlivého a racionálního využívání přírodních zdrojů;
4. podpory opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a zejména boj proti změně klimatu.

Za účelem dosažení cílů stanovených v článku 191 SFEU pak slouží článek 192 SFEU, který umožňuje Evropskému parlamentu a Radě řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů rozhodnout, jakou činnost bude Unie vyvíjet, aby bylo těchto cílů dosaženo.

Významným výsledkem výše zmíněného postupu je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. 5. 2008, o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. Tato směrnice stanovuje mj. maximální hodnoty škodlivých látek, které je možné do vnějšího ovzduší emitovat. Mezní hodnoty pro předmětné látky jsou stanoveny v příloze XI předmětné směrnice. Jak vyplývá z článku 13 odst. 1 této směrnice ve spojení s přílohou XI směrnice, jedná se zejména o mezní hodnoty oxidu siřičitého, oxidu dusičitého, benzenu, olova a oxidu uhelnatého, kdy se koncentrace těchto látek posuzuje za časové období buď jedné hodiny, jednoho dne anebo jednoho kalendářního roku.

Spory plynoucí z porušení unijního práva

Pro překračování mezních limitů jsou u Soudního dvora Evropské unie (SDEU) vedeny na návrh Evropské komise, která bdí nad dodržováním unijního práva, soudní spory (srov. článek 258 SFEU). Jedná se *de facto* o spory plynoucí z porušení obligačního závazku mezi jednotlivými členy Evropské unie a Evropskou unií jakožto institucí.

Pro nedodržování povinností ve směrnici 2008/50/ES byl veden na návrh Evropské komise spor u SDEU proti Bulharské republice. Důvodem bylo tvrzené porušení článku 13 odst. 1 směrnice 2008/50/ES za současného tvrzeného porušení článku 23 odst. 1 směrnice 2008/50/ES, tedy, že docházelo k systematickému a trvalému nedodržování hodinových a denních mezních hodnot, které jsou stanoveny pro oxid siřičitý, a současně Bulharská republika od 11. 6. 2010 ve svých

plánech kvality ovzduší nestanovila náležitá opatření, aby bylo období překročení co možná nejkratší.²⁶ SDEU o této žalobě rozhodl tak, že Evropské komisi plně vyhověl.²⁷

V obdobné situaci se ocitla Spolková republika Německo. Evropská komise se u SDEU domáhala, aby určil, že SRN nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z ustanovení článku 13 odst. 1 směrnice 2008/50/ES ve spojení s její přílohou XI, tím, že od roku 2010 systematicky a trvale překračuje roční mezní hodnoty pro oxid dusičitý (NO₂) ve 26 zónách posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší a současně, že SRN nedodržuje povinnosti, které pro ni vyplývají z ustanovení článku 23 odst. 1 druhého a třetího pododstavce směrnice 2008/50/ES ve spojení s její přílohou XV oddílem A, zejména povinnost zajistit, aby ve všech 26 dotčených zónách bylo období překročení co možná nejkratší.²⁸ SDEU o této žalobě rozhodl tak, že žalobě Evropské komise plně vyhověl.²⁹

V případě, že by právně závadný stav i přes rozhodnutí SDEU nadále trval, může se Evropská komise v rámci nového žalobního návrhu domáhat zaplacení peněžní pokuty (pevné paušální částky nebo penále), jejichž výši určí SDEU na základě návrhu podle článku 260 SFEU Evropské komise.

Před SDEU se taktéž může v nedaleké době kvůli porušení požadavků stanovených ve směrnici 2008/50/ES ocitnout Česká republika. Evropská komise totiž v souladu s článkem 258 SFEU vydala stanovisko, z něhož vyplývá, že Česká republika neplní povinnosti, které jí ukládá předmětná směrnice. Komise vytýká České republice překročení mezních hodnot NO₂ v aglomeraci Praha, přičemž v současné době ani neexistuje pro tuto lokalitu platný plán kvality ovzduší. Z tohoto důvodu zaslala v únoru roku 2021 Komise České republice odůvodněné stanovisko a určila dvouměsíční lhůtu, ve které by měla Česká republika na toto stanovisko odpovědět a taktéž by měla přijmout nezbytná opatření za účelem nápravy současného stavu. V případě, že Česká republika nebude této výzvy dbát, je Komise oprávněna věc předložit SDEU k posouzení.³⁰

²⁶ EVROPSKÁ UNIE. *Úřední věstník C 399* [online]. 2019, **62**, 34 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:399:FULL&from=SL>.

²⁷ Rozsudek SDEU ze dne 5. 4. 2017 ve věci C-488/15.

²⁸ Žaloba ze dne 11. 10. 2018 – Evropská komise v. Spolková republika Německo (věc C-635/18).

²⁹ Rozsudek SDEU ze dne 3. 6. 2021 ve věci C-635/18.

³⁰ Evropská komise. *Únorové případy porušení právních předpisů: hlavní rozhodnutí* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/inf_21_441?fbclid=IwAR33upRytkJCxBoTZ67Uj6stfqsweAYXyNmvcJMq-bgU5i2bgavSdhrqyPI.

3.1.2. Právní řád České republiky

Stěžejní právní úpravu náhrady škody způsobenou exhalacemi či emisemi nalezneme v Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, tedy v Listině základních práv a svobod. Neopomenutelnou část právní úpravy tvoří taktéž zákony a vyhlášky.

Ústavněprávní předpisy

Článek 35 odst. 1 LZPS zaručuje každému právo na příznivé životní prostředí. LZPS vychází z ústavně výslovně nezakotveného předpokladu, že základní práva náležejí každému, tedy i právnickým osobám. Právnickým osobám pak náleží v tom rozsahu, v jakém to dovoluje jejich povaha. Nositelům subjektivního práva na příznivé životní prostředí je tedy každá fyzická a právnická osoba, která v životním prostředí existuje a které se zásahy do životního prostředí dotýkají.³¹

Bez povšimnutí při studiu ústavněprávní roviny nároku na náhradu škody, resp. odškodnění, nelze ponechat soudní spor, který před nedávnem vedla žena s bydlištěm v severomoravském regionu. Žena se domáhala zaplacení částky ve výši 1.000.000 Kč, kdy tvrdila, že v důsledku nesprávného úředního postupu jí bylo zasaženo do subjektivních ústavně zaručených práv, konkrétně pak do práva na příznivé životní prostředí. Nesprávný úřední postup spatřovala v nevydání akčního plánu obsahující přehled krátkodobých opatření k ochraně ovzduší podle § 7 odst. 11 zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, pro území městského obvodu Ostrava – Radvanice a Bartovice, čímž docházelo k prohlubování již tak špatné kvality ovzduší v předmětné lokalitě, a tedy nebylo naplněno ústavně zaručené právo na příznivé životní prostředí.

Okresní soud žalobu zamítl s argumentací, že žena neprokázala, že by jí nevydáním akčního plánu vznikla nemajetková újma v příčinné souvislosti s nečinností příslušných orgánů státu. Soud měl dále za to, že žena neprokázala příčinnou souvislost mezi tvrzenou majetkovou újmou a jednáním spočívajícím v nevydání akčního plánu.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93.

Proti rozhodnutí podala žena odvolání, kdy odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Žena neuspěla ani u Nejvyššího soudu, když ten její dovolání odmítl.

Žena předložila věc k posouzení Ústavnímu soudu ČR. Ani u tohoto však neobstála, když Ústavní soud její ústavní stížnost odmítl.

Ústavní soud konstatoval, že postupem obecných soudů nebylo zasaženo do stěžovatelčiných práv, přičemž část jejího nároku byla promlčena, a část jejího nároku se týkal náhrady nemajetkové újmy ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. Ústavní soud konstatoval, že pokud by se mělo jednat o odpovědnost za samotný stav životního prostředí, který způsobili a způsobují svým chováním jednotliví znečišťovatelé, bylo na stěžovatelce, aby prokázala, že nevydání příslušných zákonem předpokládaných obecných opatření má vliv na stav životního prostředí se zhoršující se tendencí, která způsobuje v osobní sféře stěžovatelky nemajetkovou újmu. Soudy obou stupňů však na základě provedení dokazování dospěly k závěru, že stěžovatelka neprokázala jí tvrzenou újmu, která by byla v příčinné souvislosti s nekonáním státního aparátu, neboť byla vydána jiná opatření, která, byť nesplňují formu předmětného programu, splňují stejnou funkci.

Ústavní soud dále konstatoval, že „*Prokázání konkrétní, bezprostřední, tj. v příčinné souvislosti s porušením implementační povinnosti státu jednotlivci vzniklé, a nikoliv hypotetické nemajetkové újmy, je také předpokladem mimosmluvní odpovědnosti státu podle práva Evropské unie (např. rozsudek Soudního dvora ve spojených věcech C-6/90 a C-9/90 Andrea Francovich a Danila Bonifaci a ostatní v. Itálie). Ústavní soud má proto uvedený závěr za ústavně souladný*“.³²

Ústavní soud jinými slovy shledal ústavně konformní situaci, kdy státní aparát (příp. obec) sice selhal ve své povinnosti připravit akční program, který má za cíl zlepšit situaci životního prostředí v konkrétním regionu, a to v případě, že došlo k vydání jiných podzákoných právních předpisů, resp. obecných opatření, které předmětnou problematiku regulovaly. Nárok na náhradu škody, který by mohl být způsobený nepříznivou kvalitou životního prostředí (ovzduší), tak lze přiznat pouze v případě, kdy bude postaveno najisto, že nevydání podzákoných právních předpisů, resp. obecných opatření, má vliv na stav životního prostředí se zhoršujícím se trendem, a způsobuje v osobní sféře jedince nemajetkovou újmu.

³² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. III. ÚS 1957/19.

Pro úplnost je nutné poukázat na spor, který vedlo Statutární město Ostrava s Českou republikou, respektive s organizačními složkami státu (i když v tomto případě Ústavní soud nerozhodoval). Konkrétně označilo město za žalované (i) Vládu České republiky, (ii) Ministerstvo životního prostředí a (iii) Ministerstvo dopravy. Město Ostrava se domáhalo, aby soud (i) žalovaným zakázal pokračování v porušování jeho práva na příznivé životní prostředí spočívající v nedostatečné a neefektivní ochraně čistoty ovzduší tím, že jsou v územní působnosti města Ostravy překračovány imisní a emisní limity látek znečišťujících ovzduší stanovené směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. 5. 2008, zákonem č. 201/2012 Sb. a podzákonými prováděcími předpisy či právními předpisy je nahrazujícími, platnými a účinnými v době vydání případného rozsudku; (ii) určil nesprávnou implementaci unijního práva do práva vnitrostátního, zejména ve fázi praktického provádění s tím, že nebyl vytvořen funkční a efektivní systém vedoucí k dodržování imisních limitů látek znečišťujících ovzduší v územní působnosti města Ostravy stanovených právními předpisy výše uvedenými, a (iii) přikázal, aby žalovaní přijali a realizovali konkrétní opatření tvořící funkční a efektivní systém vedoucí k dodržování všech výše uvedených právních předpisů, které stanovují imisní limity látek znečišťujících ovzduší v územní působnosti města Ostravy.

Městský soud v Praze jakožto soud správní konstatoval, že je jednoznačně prokázané, že v územní působnosti města Ostravy dochází k porušování limitů znečišťujících látek v ovzduší stanovené jak evropskými, tak vnitrostátními předpisy. I přesto, že je nezákonný následek nezpochybnitelný, uzavřel soud, že se městu Ostrava nepodařilo prokázat, že se žalované správní orgány dopouštějí nezákonné činnosti, a že mezi případnou nezákonnou činností a nezákonným následkem existuje příčinný vztah. Soud také vytknul městu Ostravě nedostatečnou specifikaci jím tvrzené nesprávné implementace unijního práva do právního řádu ČR. Stěžejním bodem pro nevyhovění žaloby města Ostravy byla taktéž skutečnost, že samo město (jakožto obec s rozšířenou působností) může vydávat různorodá opatření a rozhodnutí (např. podle zákona o ochraně ovzduší), kterými lze cílit na snížení imisí znečišťujících ovzduší. Město Ostrava však v řízení před soudem neprokázalo a ani se prokázat nepokoušelo, že využilo všech dostupných prostředků pro ochranu kvality ovzduší v jeho územní působnosti. Město taktéž ve svých tvrzeních nspecifikovalo, který nástroj pro ochranu ovzduší žalovaní nevyužili, případně který akt měl být vydán, přičemž jeho nevydáním došlo k zásahu do

právní sféry města Ostravy, respektive do právem chráněných zájmů občanů žijících na území spravovaném městem Ostravou.

Město Ostrava tedy nebylo v rámci své žaloby úspěšné, když soud prvního stupně žalobu zamítl, a Nejvyšší správní soud kasační stížnosti taktéž nevyhověl (zamítl ji).³³

Ze dvou výše uvedených rozhodnutí lze vyvodit závěr důležitý pro odpovědnost za škodu (újmu) způsobenou emisemi a exhalacemi, tedy že je možné se po jednotlivých složkách státu (správních orgánech) domáhat náhrady škody (újmy) či případně domáhat se konstatování nezákonného zásahu těchto složek státu (správních orgánů), avšak problematickou částí uplatňování těchto nároků bude prokázání příčinné souvislosti mezi jednáním (ať již konáním nebo nekonáním) jednotlivých složek státu (správních orgánů) a tvrzeným následkem.

Zákonné předpisy

Ze zákonné úpravy je nezbytné uvést stěžejní zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Občanský zákoník ve své hlavě třetí, tj. v rozmezí ustanovení §§ 2894 – 2990, upravuje povinnost k náhradě škody. Jedná se o obecnou právní úpravu k náhradě škody, kdy občanský zákoník představuje tzv. *lex generalis*. V případě, že subjektu vznikne škoda, je zapotřebí se řídit ustanoveními občanského zákoníku. Avšak v případě, že zákon speciální stanoví pro konkrétní náhradu škody něco jiného, užije se tohoto právního předpisu, a tedy dojde k aplikaci zásady speciality (*lex specialis derogat legi generali*).

Občanský zákoník zvolil takovou koncepci odpovědnosti za škody, že každý člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu. Jinými slovy je odpovědný za to, že se bude chovat řádně, tak, jak právo předvídá, a že bude plnit své povinnosti, ke kterým se buď zavázal (obligačně), nebo které plynou ze zákona (deliktní odpovědnost).³⁴ Tato problematika je v práci rozváděna níže.

Současně je zajímavostí, že i když občanský zákoník v několika svých ustanoveních (např. ustanovení § 81 odst. 2) užívá pojmu *životní prostředí*, nenalzáme v občanském zákoníku definici tohoto pojmu. Občanský zákoník však užívá pojmu *věc*, přičemž věci v právním slova smyslu je podle ustanovení § 489 občanského zákoníku vše, co je rozdílné od lidí a slouží potřebě lidí. Životní

³³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 14. 11. 2014, č. j. 6 As 1/2014-30.

³⁴ PLECITÝ, Vladimír, Josef SALAČ a Jan BAJURA. *Úvod do studia občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 349.

prostředí tedy může být předmětem soukromoprávních vztahů jen jako určitý komplex věcí. Na základě tohoto lze uzavřít, že životní prostředí je v soukromém právu souborem věcí v právním slova smyslu.³⁵

Hovoříme-li o odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi, nelze přehlédnout zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě. Tento zákon upravuje v souladu s ustanovením § 1 odst. 1 předmětného zákona práva a povinnosti osob při předcházení ekologické újmy a při její nápravě, došlo-li k ní, nebo hrozí-li bezprostředně na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, na přírodních stanovištích vymezených předmětným zákonem, na vodě nebo půdě, a dále výkon státní správy v předmětné oblasti.

V neposlední řadě je jako pramen práva na úrovni zákonných právních předpisů zapotřebí zmínit zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Tato právní úprava, jak již její název napovídá, byla přijata za účelem ochrany ovzduší. Ochranu ovzduší tento zákon v § 1 odst. 1 definuje jako předcházení znečišťování ovzduší a snižování úrovně znečišťování tak, aby byla omezena rizika pro lidské zdraví způsobená znečištěním ovzduší, snížena zátěž životního prostředí látkami vnášenými do ovzduší a poškozujícími ekosystémy a byly vytvářeny předpoklady pro regeneraci složek životního prostředí postižených v důsledku znečištění ovzduší.

Na tomto místě je nutné podotknout, že zákon o ochraně ovzduší, ani zákon o předcházení ekologické újmy, nelze bez dalšího považovat za pramen občanského práva. Na základě těchto norem ani nelze dospět k závěru, že je konkrétní subjekt automaticky odpovědný za škodu způsobenou subjektu jinému.

I když výše zmíněná právní úprava patří spíše do okruhu práva správního, nelze ji v rámci problematiky, kterou se tato práce zabývá, opomíjet. Důvodem je konstrukt občanského zákoníku vtělený do jeho ustanovení § 2910, kdy odpovědným subjektem za škodu je také ten, kdo porušil zákon. Jelikož v rámci tohoto typu odpovědnosti hovoříme o porušení zákona (tedy jakékoli právní normy se silou zákona), je nepochybně nutné výše uvedené zákonné normy uvést při zkoumání problematiky odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi.

Právní úpravu týkající se odpovědnosti za škodu pak koncipuje mj. zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů. Tento zákon je povolán

³⁵ KINDL, Milan. *Úvod do práva životního prostředí*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2000. s. 20.

k ochraně povrchových a podzemních vod, a to jako ohrožené a nenahraditelné složky životního prostředí a přírodního zdroje, k stanovení podmínek pro hospodárné využívání vodních zdrojů, k zachování vodních zdrojů a předejití stavu nedostatku vody a pro zachování i zlepšení jakosti povrchových a podzemních vod, a v neposlední řadě je účelem této právní normy přispívat k zajištění zásobování obyvatelstva pitnou vodou a k ochraně vodních ekosystémů a na nich přímo závisících suchozemských ekosystémů.

Předmětný zákon ve svém ustanovení § 29 odst. 2 pamatuje na škodu způsobenou na podzemních vodách, a to v případě, že je tato škoda způsobena při *provozní činnosti* (o problematice škody z provozní činnosti je pojednáváno v kapitole 3.2.3). Je-li při provozní činnosti způsobena ztráta na podzemních vodách nebo dojde-li k podstatnému snížení možnosti odběru ve zdroji podzemních vod, popřípadě dojde-li ke zhoršení jakosti vody v něm, je škůdce povinen nahradit škodu, která vznikla tomu, kdo má povoleno odebírat podzemní vodu z tohoto zdroje, a dále je povinen provést podle místních podmínek potřebná opatření k obnovení původního stavu. Zákon současně definuje požadavek *náhrady*, kdy náhrada spočívá v opatření náhradního zdroje vody. Pokud by tomuto požadavku nebylo možno dostát nebo nebylo-li by to účelné, je škůdce povinen poskytnout poškozenému jednorázovou náhradu odpovídající snížení hodnoty toho nemovitého majetku, s jehož užíváním je povolení spojeno. Je podstatné zmínit, že požadavky na škůdce podle předmětného ustanovení nejsou dotčeny obecné předpisy k náhradě škody.

V kontextu historických škod způsobených kyselými dešti je nezbytné zmínit taktéž zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů. Předmětný zákon upravuje mj. chov, ochranu a lov ryb, pěstování a lov vodních organismů a ochranu jejich života a životního prostředí, a dále pak rybníkářství, výkon rybářského práva, vyhlásování, změnu a rušení rybářských revírů a jejich ochranu.

Kyselé deště působily (působí) negativně taktéž na rybníky a živočichy v nich žijící. Pokud se v dané oblasti vyskytly kyselé deště (způsobené emisemi a exhalacemi), mělo toto neblahý vliv na rybí populaci v rybnících, neb kyselé depozice způsobují pokles pH vody a voda tak zvyšuje svou kyselost. Takového zvýšení kyselosti je pro vodní živočichy *de facto* smrtící. V případě takového úhynu ryb v rybníku by se na poli teoreticko-právním mohlo uvažovat o užití ustanovení

§ 12 odst. 11 zákona č. 99/2004 Sb. Toto ustanovení opravňuje uživatele rybářského revíru nebo rybníkáře k vymáhání škody způsobené na rybí obsádce v rybářském revíru nebo na rybníku nebo ve zvláštních rybochovných zařízeních po osobě, která škodu způsobila. Takovou osobou by mohl být i emitent, který vlivem jím emitovaných škodlivých látek zapříčinil zvýšení koncentrací imisí, což mělo za následek vznik kyselých dešťů, které měly dopad na rybí obsádku v předmětném rybníku. Takovýto spor bude však v českém právním prostředí spíše raritou.

Právní úpravu, kterou nelze opomenout, představuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon je povolán k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Předmětný zákon pamatuje ve svém ustanovení § 86 na problematiku odpovědnosti za neoprávněné zásahy. Těmito zásahy se rozumí poškození, zničení nebo nedovolené změnění části přírody a krajiny. Pokud se osoba neoprávněného zásahu dopustí, je povinna navrátit poškozené do původního stavu. V případě, že uvedení do původního stavu není možné a účelné, může příslušný orgán uložit škůdci, aby provedl přiměřená náhradní opatření k nápravě. Je však podstatné podotknout, že navrácením do původního stavu či uložením náhradního opatření není nikterak dotčena povinnost náhrady škody podle jiných právních předpisů (zejména podle občanského zákoníku), ani možnost odpovědnosti za přestupek nebo protiprávní jednání či trestný čin.

Speciální právní úpravu odpovědnosti za škodu nalezneme taktéž v zákoně č. 289/1995 Sb., lesní zákon. Tento zákon ve smyslu ustanovení § 1 lesního zákona slouží ke stanovení předpokladů pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

V případě, že dochází v rámci činnosti subjektů k použití nebo produkci látek poškozujících les a je-li těmito látkami les ohrožen nebo poškozen, jsou tyto subjekty povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků. Současně platí, že je možné po tomto subjektu požadovat náhradu škody. Způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích se v souladu s ustanovením § 21 lesního zákona provádí na základě právního předpisu vydaného Ministerstvem zemědělství ČR v dohodě s Ministerstvem financí ČR.

Podzákonné předpisy

Pro výpočet škody, která vznikla na lesních porostech, je důležité zařazení konkrétního lesa do tzv. pásma ohrožení. Pásmo ohrožení je v ustanovení § 1 odst. 1 vyhlášky č. 78/1996 Sb. definováno jako území s obdobnou dynamikou zhoršování zdravotního stavu lesních porostů charakterizované stupněm poškození těchto porostů imisemi. Tato pásma ohrožení pak soud bere v potaz při svém rozhodování o výši náhradě škody, respektive znalec při stanovení výše škody (viz kapitola 5).

Jak zmíněno výše, samotný výpočet škody nebo újmy způsobné na lesích se neobejde bez právního předpisu vydaného Ministerstvem zemědělství ČR v dohodě s Ministerstvem financí ČR. Konkrétně se pak jedná o vyhlášku č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Jak patrně z ustanovení § 1 odst. 1 předmětné vyhlášky, rozlišováno je celkem 11 důvodů (příčin) vzniku poškození na lesích, na základě kterých může vzniknout subjektu odpovědnost za škodu či újmu. Z textu vyhlášky se podává, že jsou tato poškození označována písmenem „S“ a dolním indexem, který konkretizuje danou škodu.

3.2. Vznik odpovědnosti za škodu

Zkoumáme-li, kdo může být za tu kterou škodu (újmu) odpovědný, je nezbytné se zabývat samotným vznikem odpovědnosti za škodu (újmu).

Odpovědnost za újmu způsobenou (závazek) může vznikat typově ze tří institutů. Pojmově se jedná podle ustanovení § 1723 zákona č. 89/2012 Sb. o povinnost nahradit újmu (i) ze smlouvy, nebo (ii) mimosmluvní povinnost nahradit újmu, tj. deliktů, anebo (iii) na základě jiných právních skutečností, např. jednostranného právního jednání.

Mezi poškozeným a škůdcem vzniká závazek, kdy poškozený má postavení věřitele a disponuje právem na náhradu škody (újmy), tj. disponuje pohledávkou. Škůdce má postavení dlužníka a vzniká mu povinnost škodu (újmu) nahradit, tj. vzniká mu dluh. Dlužník může vůči věřiteli plnit uvedením v předešlý stav, v peněžitém plnění nebo v nepeněžitém zadostiučinění.³⁶ Občanský zákoník přitom preferuje nahrazení škody uvedením do předešlého stavu, jak patrně z ustanovení § 2951 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.

3.2.1. Smluvní odpovědnost

Autor této práce v rámci tématu *odpovědnost za škody způsobené emisí a exhalací* shledává ve vztahu k tomuto tématu spíše vzácné, aby tento typ škody vznikal na základě smluvní odpovědnosti. Jelikož však nelze tuto možnost vyloučit, zařadil smluvní odpovědnost do této práce, přičemž je rozebírána spíše okrajově.

Smluvní odpovědnost představuje závazky z alespoň dvoustranných právních jednání. Odpovědnost k náhradě škody tohoto typu je upravena v ustanoveních §§ 2913 a 2914 občanského zákoníku. Na tomto místě je nutné zmínit, že tato ustanovení se v souladu s ustanovením § 1723 odst. 2 občanského zákoníku použijí přiměřeně i v případě závazků vznikajících na základě jiných právních skutečností. V takovém případě hovoříme o tzv. kvazismluvní odpovědnosti.³⁷

Povinnost ke smluvní náhradě škody je zařazena poněkud nelogicky do hlavy III občanského zákoníku, tedy do části *Závazky z deliktu*. Jelikož zákon

³⁶ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 3002.

³⁷ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 3031.

rozlišuje mezi vznikem odpovědnosti ze smlouvy a porušením zákona (tedy z deliktu), nejedná se o zařazení právně-teoreticky přesné.³⁸

Povinnost k náhradě škody vzniklé ze smlouvy vzniká bez ohledu na zavinění. Hovoříme tedy o odpovědnosti objektivní, kdy je možné užít institutu liberace. Předpokladem pro vznik odpovědnosti k náhradě škody vzešlé ze smluvní odpovědnosti je (i) porušení smluvní povinnosti škůdcem, (ii) vznik škody, (iii) kauzální nexus mezi nimi, (iv) předvídatelnost škody a (v) neexistence liberačního důvodu.³⁹

K prvním čtyřem bodům nese důkazní břemeno poškozený. Ten je tedy v případě uplatnění nároku povinen tvrdit a prokázat, že došlo k naplnění všech čtyřech potřebných znaků, aby mohl soud nárok poškozenému přiznat. V případě, že v dané věci existuje liberační důvod, je na škůdci, aby jej tvrdil a následně prokázal.⁴⁰

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 1 odst. 2 nevyklučuje, aby si strany případnou odpovědnost za škodu v rámci odpovědnosti smluvní sjednaly odlišně od zákonné úpravy, a to s ohledem na zásadu autonomie vůle. Jinak je tomu však v případě, kdy by docházelo k ujednáním, které předem vylučují nebo omezují povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech, anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Rovněž se podle ustanovení § 2898 občanského zákoníku nepřihlíží k ujednáním, která předem vylučují nebo omezují právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy.

3.2.2. Deliktní odpovědnost

Dalším typem odpovědnosti za způsobenou škodu je odpovědnost za škodu způsobenou deliktním jednáním. Delikt je chápán jako mimosmluvní právní skutečnost, která vede ke vzniku škody. Jedná se o protiprávní čin založený porušením právních povinností, kdy tyto povinnosti vyplývají ze zákona.⁴¹

³⁸ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 103.

³⁹ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 3031.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 7–8.

Obecná právní úprava deliktní odpovědnosti

Obecná právní úprava obsažená v § 2910 občanského zákoníku plní funkci obecné klauzule. Užije se tedy pouze v případě, že povinnost nelze dovodit podle zvláštních ustanovení v § 2920 a násl. občanského zákoníku.⁴²

Podstatné je též zkoumat vztah mezi odpovědností smluvní a deliktní. Odborná literatura se shoduje na tom, že nároky nejsou ve vztahu speciality, nýbrž zakládají konkurenci nároků. Proto v situaci, kdy škůdce stejným jednáním poruší povinnost jak smluvní, tak zákonnou (deliktní), má poškozený možnost volby, na základě kterého titulu, bude svůj nárok uplatňovat. Poškozený se však nemůže domáhat dvojí náhrady a v případě, že byl smluvně sjednán limit náhrady škody, lze se domáhat pouze částky v této maximální výši.⁴³

Ustanovení § 2910 občanského zákoníku v sobě obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, a sice (i) újmu způsobenou porušením absolutního práva (např. práva vlastnického, práva na život, zásah do tělesné integrity nebo svobody) a (ii) újmu způsobenou porušením jiného práva (porušení relativního práva, které je chráněno zvláštním předpisem, např. porušením zásady ochrany slabší strany ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem).

V prvním případě je předpokladem pro vznik povinnosti nahradit újmu (i) protiprávní jednání, kterým dojde k zásahu do absolutního práva jiného, (ii) vznik újmy, (iii) kauzální nexus mezi těmito body a (iv) zavinění. V případě druhém je pak pro vznik povinnosti nahradit újmu předpoklad (i) zásahu do relativního práva poškozeného porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva (tzv. ochranné normy), (ii) vznik újmy, (iii) kauzální nexus mezi těmito body a (iv) zavinění. Tíží důkazního břemene ve vztahu k prvním třem předpokladům (bodům) nese poškozený, a to včetně rozsahu vzniklé újmy.⁴⁴

Zvláštní ustanovení deliktní odpovědnosti

Ve vztahu k odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi obsahují zvláštní ustanovení upravující deliktní odpovědnost zásadní právní úpravu, která je hlavním tématem této práce. Jedná se o škodu vzniklou z provozu a škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. Z důvodu obsáhlosti

⁴² PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2019. s. 3025.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

podávaných informací je těmto dvěma typům deliktů odpovědnosti věnována samostatná podkapitola.

3.2.3. Škoda z provozní činnosti

Právní úpravu škody z provozní činnosti nalezneme v občanském zákoníku, kde je systematicky zařazena do hlavy III, dílu 2, pododdílu 2, konkrétně je pak vtělena do ustanovení § 2924 občanského zákoníku.

Jak se podává z důvodové zprávy, byla dřívější právní úprava náhrady škody způsobené provozní činností a provozem zvláště nebezpečným (upraveny v ustanovení § 420a a § 432 zákona č. 40/1964 Sb.) považována za zmatečnou. Důvodem bylo rozlišování obou institutů co do vzniku povinnosti k náhradě škody pouze formálně, aniž by byl brán v úvahu odůvodněný rozdíl pro posuzování liberačních důvodů, kdy mezi liberační důvody stanovené u provozní činnosti (tedy že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného) a liberační důvody stanovené u provozu zvláště nebezpečného (tedy že se jedná o okolnost, která nemá původ v provozu a škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat) nebyl dostatečně zřetelný rozdíl. Pokud pak vezmeme původní zákonný text doslova, jsou liberační důvody u provozu zvláště nebezpečného formulovány mírněji než u škody způsobené provozní činností.⁴⁵ Při tomto výkladu by se jednalo o logický rozpor, když je zjevné, že liberační důvody pro odpovědnost za škody způsobené provozem zvláště nebezpečným by měly být v rámci právní úpravy přísnější, než je tomu u odpovědnosti za škody způsobené provozní činností.

Z tohoto důvodu přistoupil zákonodárce k důslednějšímu rozlišení podmínek pro náhradu škody (a tedy i její odpovědnost) způsobené provozem obchodního závodu (tj. provozní činnosti) nebo podobného zařízení a pro náhradu škody způsobené provozem zvláště nebezpečným. Zákonodárce správně uzavírá, že není rozumné stanovit stejné podmínky pro provoz cukrárny i chemické továrny, třebaže obchodním závodem je obojí.⁴⁶

Z výše uvedeného však implicitně vyplývá, že odpovědnost za škodu způsobenou tzv. provozní činností a provozem zvláště nebezpečným na sebe

⁴⁵ Důvodová zpráva k NOZ, § 2924 až 2926 (konsolidovaná verze) [online]. 2012 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁴⁶ Tamtéž.

systematicky navazuje. Důvodem je podobnost obou činností z hlediska provozně-technického a z tohoto plynoucím zvýšeným rizikem vzniku škod. Ve vzájemné souvislosti společně tvoří ucelenou soustavu požadavků na provozovatele nebezpečných provozních činností, potažmo odstupňovanou povinnost hradit škodu, pokud tato škoda vznikla působením těchto provozů. Východiskem právní úpravy, která je založená na povinnosti provozovatele hradit škodu bez ohledu na zavinění i na porušení právní povinnosti, je možná nebezpečnost činností, jež mají provozní charakter (a je tedy namísto zatížit toho kterého provozovatele přísnějším typem odpovědnosti). Poškozený je naproti tomu zvýhodněn tím, že musí prokazovat toliko vznik škody a její příčinnou souvislost s působením provozu. Nejedná se však o odpovědnost (povinnost k náhradě škody) absolutní, neb u provozní činnosti umožňuje zákon provozovateli se liberovat.⁴⁷

Povinným k náhradě škody (škůdcem) je provozovatel. Provozovatelem je ten, kdo vyvíjí provozní činnost za účelem dosažení zisku, a to v rámci svého závodu či jiného podobného zařízení. *Závodem* se rozumí organizovaný tovární způsob činnosti, při níž jsou používány stroje, nástroje, přístroje nebo technologické postupy, které nemusí být vždy plně zvladatelné a kontrolovatelné a mohou ze své podstaty mít nepříznivé účinky na okolí a jiné osoby, které s nimi přijdou do kontaktu. Pojem *jiné zařízení* dává možnost vztáhnout výše uvedenou právní úpravu i na jiné aktivity, než je pouze výrobní sféra, jako je například poskytování služeb, při nichž může rovněž dojít k nežádoucím účinkům používaných technologií či věcí. Je přitom nezbytné, aby byla škoda v příčinné souvislosti s provozem samotným (o problematice příčinné souvislosti je v práci pojednáváno níže). Pro okruhy škůdců jsou pak explicitně určeny tři okruhy: (i) vlastní provozní činnost (např. těžba), (ii) věc při ní použitá (např. závěsná přepážka vodícího zařízení trenažéru pro výcvik koní)⁴⁸ a (iii) vliv činnosti na okolí (např. emise a exhalace škodlivin do ovzduší).⁴⁹

O provozní činnost se nebude jednat v případě, kdy se sice vykonává konkrétní organizovaná činnost, avšak tato sama o sobě nemá potenciál negativních

⁴⁷ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁴⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 25 Cdo 2614/2010.

⁴⁹ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

dopadů (např. organizace sportovního utkání,⁵⁰ či poskytování zdravotních služeb⁵¹).

3.2.4. Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným

Právní úpravu škody způsobené provozem zvlášť nebezpečným nalezneme v občanském zákoníku, kde je systematicky zařazena do části čtvrté, hlavy III, dílu 2, pododdílu 2, konkrétně pak v ustanovení § 2925 občanského zákoníku.

Podobně jako u škody z provozní činnosti je i u škody způsobené provozem zvlášť nebezpečným v souladu s ustanovením § 2925 občanského zákoníku škůdcem provozovatel závodu či jiného zařízení, které vykazuje znaky zvláštní nebezpečnosti nebo naplňuje některou z právních domněnek (provozování továrním způsobem nebo pokud se při něm používá či je nakládáno s výbušnou nebo podobně nebezpečnou látkou). U tohoto typu odpovědnosti za škodu však nedochází, na rozdíl od odpovědnosti za škodu způsobenou z provozní činnosti, k uplatnění podmínky vředěčnosti. Odpovědnost škůdce přichází při vzniku škody v příčinné souvislosti s působením zdroje zvýšeného nebezpečí, přičemž se jedná o odpovědnost objektivní.⁵²

Typy provozů, které spadají pod definici pojmu provozy zvlášť nebezpečné, lze vymezit výkladem zvláštní nebezpečnosti (a to ve srovnání s prostou provozní činností) nebo za užití legálních definic obsažených v části první věty za středníkem v ustanovení § 2925 odst. 1 a 3 občanského zákoníku. O provozu zvlášť nebezpečném hovoříme v situaci, kdy zde není možné vznik závažné (tj. zvlášť kvalifikované) škody předem rozumně vyloučit ani při vynaložení veškeré péče, které je provozovatel povinen. Zvláštní nebezpečnost provozu se tak odvíjí od zvýšené pravděpodobnosti vzniku škody, které nelze beze zbytku čelit. Vlivem vyvratitelné právní domněnky provozu zvlášť nebezpečného se o takovémto provozu hovoří tam, kde je činnost provozována továrním způsobem (tedy v soustředěné formě za organizovaného využití technologických postupů) a tam, kde se při činnosti užívá nebezpečných látek (výbušniny, chemikálie, jedy...). Škůdce může domněnku provozu zvlášť nebezpečného pak vyvrátit například tím,

⁵⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2600/2007.

⁵¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. 25 Cdo 2743/2010 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2013 sp. zn. 25 Cdo 2381/2012.

⁵² VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

že při vynaložení řádné péče lze rozumně předem vyloučit vznik škody. V tomto případě ani provozy jinak splňující požadavky § 2925 odst. 3 občanského zákoníku nebudou považovány za zvlášť nebezpečné.⁵³

3.2.5. Odpovědnost na základě jiných právních skutečností

Jak uvedeno výše, závazek může vzniknout i na základě *jiných právních skutečností*. Mezi takovéto *jiné právní skutečnosti* řadíme například rozhodnutí soudu, právní událost či jiné právní skutečnosti (důvody).

Rozhodnutím soudu vzniká závazek tehdy, rozhodl-li o tomto příslušný orgán. Jedná se o situaci výjimečnou, která vzniká například při vypořádání SJM. Pokud ke vzniku závazku dochází nezávisle na vůli kteréhokoli z dotčených subjektů, jedná se o právní událost. K tomuto dochází například při škodě způsobené zvířetem, ale může takto vznikat závazek i z provozní činnosti (a provozu zvlášť nebezpečného), jak je uvedeno výše.⁵⁴ V systematice občanského zákoníku je však škoda z provozní činnosti a škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným zařazena do závazků z deliktu, a proto v této systematice setrvává i autor této práce.

V neposlední řadě hovoříme o jiných právních skutečnostech (důvodech), kdy závazek vzniká z bezdůvodného obohacení, a v některých případech vzniká závazek z jednání, u kterého nezkoumáme atributy jednání právního. Jedná se o tzv. jinou skutečnost, např. zpracování či odevzdání nálezu.⁵⁵

⁵³ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁵⁴ ŠILHÁN, Josef. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání*. V Praze: C.H. Beck, 2019. s. 1758.

⁵⁵ Tamtéž.

3.3. Lhůty pro uplatnění nároku

Lhůtou v občanském (stejně jako v obchodním) právu se rozumí časový úsek, který je vymezen počátkem a koncem, a v jeho průběhu se čas projevuje jako právní skutečnost. Průběh lhůty je právní skutečností objektivní, avšak může být odvislý i na subjektivních skutečnostech, a to například při určení počátku této lhůty. Určení počátku a konce lhůty je dáno pravidly pro počítání času. Na běh lhůty mohou mít vliv i různé účinky právních skutečností, jako je například přerušování nebo stavení promlčení doby. Význam lhůt je pak závislý na jejich povaze v konkrétních právních institucích. Pro téma této práce jsou významné z pohledu lhůt právní instituty promlčení a prekluze. V neposlední řadě je zapotřebí důrazně odlišovat hmotněprávní a procesněprávní lhůty. Hmotněprávní lhůty jsou zachovány jen tehdy, pokud dojde právní úkon adresátovi v předmětné lhůtě. U procesněprávních lhůt postačí, pokud je projev vůle předán k poštovní přepravě.⁵⁶ Lhůty pak lze dělit na lhůty promlčecí a lhůty prekluzivní.

3.3.1. Promlčení

Cílem právního institutu promlčení je jednak motivovat subjekty k včasnému vykonání jejich subjektivních práv, ale jednak i čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých povinností vystaveni po časově neurčitou dobu donucujícímu zákroku (tzv. vynutitelnosti ze strany soudů). Institut promlčení tak koresponduje s požadavkem právní jistoty a brání existenci dlouhotrvajících občanských subjektivních práv a jim odpovídajících povinností.⁵⁷

Hmotněprávní aspekt uplynutí promlčecí lhůty je upraven v ustanovení § 609 občanského zákoníku. Tento stanoví, že v případě, kdy nebylo právo vykonáno v promlčecí lhůtě, je toto právo promlčeno a dlužník není povinen plnit. V případě však, že dlužník i přesto plnění poskytl, nemůže se dožadovat vrácení toho, co plnil. Jinými slovy toto ustanovení stanoví, že po uplynutí promlčecí lhůty není dlužník povinen tento promlčený závazek splnit, avšak pokud již k plnění z jeho strany dojde, nelze takovéto plnění považovat za plnění bez právního důvodu, neboť původní dluh trvá, byť v právem nevynutitelné (naturální) formě.

⁵⁶ FIALA, Josef. *Lhůta v občanském a obchodním právu*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁵⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 7. 2002, sp. zn. III. ÚS 21/02.

Při posuzování takové situace nezáleží ani na skutečnosti, zda si dlužník v okamžiku plnění uvědomoval, že právo je promlčeno či nikoli.⁵⁸

Procesněprávní aspekt promlčení je upraven v ustanovení § 610 odst. 1 občanského zákoníku. Z ustanovení vyplývá, že k zeslabení práva, k němuž podle předpisů hmotného práva již došlo vlivem uplynutí promlčecí lhůty, přihlédne soud jen tehdy, pokud toto dlužník během řízení, v rámci kterého je předmětem promlčený závazek, namítne.⁵⁹ Byť je námitka promlčení chápána jako právní jednání mající podstatné znaky hmotněprávního jednání, může být uplatněna až během soudního řízení. Námitka promlčení je jednostranným právním jednáním dlužníka, které je adresováno soudu v rámci předmětného řízení.⁶⁰

K námitce promlčení však soud nemusí přihlédnout vždy. Výkon jednostranného právního jednání vznesení námítky podléhá obecnému požadavku zákazu zneužití práva ve smyslu ustanovení § 8 občanského zákoníku, který koresponduje se zásadou poctivosti ve smyslu ustanovení § 6 občanského zákoníku. Již dříve se soudní soustava musela vypořádat s otázkou, zda institut promlčení jako takový neodporuje dobrým mravům. Judikatura se ustálila v názoru, že námitka promlčení sama o sobě dobrým mravům neodporuje, avšak mohou nastat situace, kdy uplatnění této námítky je výrazem zneužití práva na úkor protistrany, která marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinila.⁶¹ V případě, že soud dojde k názoru, že žalovaný uplatnil námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy, nepřihlíží se k ní (a soud tedy žalobu nezamítne toliko z důvodu promlčení tvrzeného nároku).⁶²

Namítne-li dlužník promlčení, způsobí toto právní jednání navždy nemožnost přiznání promlčeného práva soudem. Z tohoto důvodu nemůže dlužník námitku promlčení vzít následně poté, co ji uplatnil, zpět. Ze stejného důvodu platí, že pokud vezme žalobce žalobu po uplatnění námítky promlčení dlužníkem (žalovaným) zpět a žalobu poté podá znovu (pokud se týká stejného plnění), soud

⁵⁸ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁵⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008.

⁶⁰ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁶¹ WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2015. s. 59.

⁶² Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 16. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 2552/18.

přihlédne k námitce promlčení, která byla uskutečněna již v předchozím řízení, které mělo stejný předmět. K tomuto soud přihlíží z úřední povinnosti.⁶³

Pro stanovení promlčecí lhůty týkající se náhrady škody, a která se přímo týká odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi, jsou stěžejní ustanovení §§ 629 a 636 občanského zákoníku.

Ustanovení § 629 stanoví, že se právo na náhradu škody promlčuje ve tříleté subjektivní lhůtě, kdy pro určení počátku běhu této subjektivní lhůty jsou ve smyslu ustanovení § 620 občanského zákoníku podstatné okolnosti zahrnující vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. Objektivní promlčecí lhůta pak činí deset let ode dne, kdy škoda fakticky vznikla. Nejedná se tedy o den, kdy se škoda stala splatnou, ani o den, kdy došlo k právní skutečnosti, která byla příčinou vzniku škody.⁶⁴ Objektivní desetiletá lhůta stanoví pro promlčení nároku jak počáteční, tak nejzazší možnou mez, kterou pak nelze v žádném případě překročit.⁶⁵ V případě, že však byla škoda či újma způsobena úmyslně, promlčí se právo na její náhradu ve lhůtě patnácti let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. Z dikce ustanovení § 636 odst. 2 vyplývá, že se jedná o promlčecí lhůtu objektivní.

Výjimkou je však újma, která vznikla buď na svobodě, životě nebo na zdraví. Pro újmu tohoto typu se v souladu s ustanovením § 636 odst. 3 neužije výše uvedené desetileté a ani patnáctileté promlčecí lhůty. Relevantní lhůtou pro předmětnou újmu je v souladu s ustanovením § 629 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 619 občanského zákoníku toliko lhůta subjektivní, která, jak uvedeno výše, činí 3 roky. Pro újmu způsobenou na svobodě, životě nebo zdraví není lhůta objektivní nikterak upravena, tj. není objektivní lhůtou limitována.

Ve vztahu k práci pojednávané problematice je nezbytné stanovit počátek běhu promlčecí lhůty v případě náhrady škody, která byla způsobena exhalacemi či emisemi. Typickým příkladem problematiky určení počátku běhu lhůty v předmětné problematice je situace, kdy dochází k poškozování lesů (lesních porostů) vlivem emisí produkovaných škůdcem. Nejvyšší soud se zabýval otázkou, zda v případě, že poškozený požaduje zaplacení náhrady škody za jeden kalendářní rok, počíná promlčecí lhůta běžet 1. ledna toho kterého roku, za který je odškodění

⁶³ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010.

žádáno, nebo naopak 1. ledna roku následujícího po roce, za který je předmětné odškodnění žádáno.

Judikurní praxe definuje pojem *událost*, z níž škoda vznikla, ve smyslu ustanovení § 106 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. (dřívější právní úprava promlčecí lhůty) tak, že tento pojem zahrnuje nejen protiprávní úkon či právně kvalifikovanou událost, která vedla ke vzniku škody, ale i vznik škody samotné.⁶⁶ Je tomu tak z důvodu, že pokud by se ztotožnila událost, z níž škoda vznikla, pouze s protiprávním úkonem či událostí vyvolávající škodu (protiprávní stav), mohla by začít běžet promlčecí lhůta ještě dříve, než škoda fakticky vznikla. Tento výklad by měl za následek, že by škoda mohla vzniknout až po uplynutí objektivní promlčecí doby (nebo by nemusela vzniknout vůbec). Pokud tedy k emisím začalo za předmětné období docházet od 1. ledna toho kterého roku, nevznikla toho dne ještě škoda na lesních porostech, neboť působení emisí se projeví až po určité době. Jelikož k poškozování lesních porostů emisemi dochází opakovaně, nelze za událost, z níž škoda opakovaným chronickým poškozováním lesních porostů emisemi vznikla, považovat každodenní působení těchto exhalací na lesní porosty, nýbrž však výsledek tohoto působení za konkrétní časový úsek, v rámci kterého se toto působení projevilo. S ohledem na technické možnosti při zjišťování následků působení exhalací na lesní porosty se za přiměřené a optimální období, ve kterém se působení škodlivých vlivů exhalací na lesních porostech projevilo, považuje období jednoho kalendářního roku.⁶⁷ Toto období je v současné době právně upraveno v ustanovení § 2 odst. 7 vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

Na tento závěr navázal ve svých pozdějších rozhodnutích i Nejvyšší soud. Tento konstatoval, že za událost, z níž vznikla škoda, je třeba v případě imisní škody považovat výsledek působení škodlivých exhalací na lesní porosty za období jednoho kalendářního roku. Rovněž Nejvyšší soud uzavřel, že k poškozování lesních porostů imisemi dochází již mnoho let dlouhodobou činností velkého počtu zdrojů exhalací, a že rozptylování škodlivin a lesních porostů ovlivňuje řada faktorů, které se následně projeví v intenzitě a rozložení výsledného působení škodlivin. V současné době však neexistuje metoda, za pomoci které by bylo možné zcela jednoznačně a přesně určit výši škody na lesních porostech na jednotlivých územích ve vztahu k jednotlivým zdrojům znečištění. Za tímto účelem a z tohoto

⁶⁶ Srov. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 1990, sp. zn. 1 Cz 20/90.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002.

důvodu považuje Nejvyšší soud za dostatečné, je-li výše škody podložena rozptylovou studií a Gaussovým matematickým modelem⁶⁸ (o těchto institutech sloužících pro výpočet škody bude pojednáváno dále).

Podstatným pro stanovení běhu promlčecí lhůty je taktéž určení okamžiku, kdy se poškozený o škodě dozví ve smyslu ustanovení § 620 odst. 1 občanského zákoníku.

Podle konstantní rozhodovací praxe se poškozený dozví o škodě tehdy, když (prokazatelně) zjistí skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik majetkové újmy určitého druhu a rozsahu, kterou lze natolik objektivně vyčíslit v penězích, že lze právo na její náhradu důvodně uplatnit u soudu. Znalost poškozeného o osobě škůdce se pak váže k okamžiku, kdy obdržel informaci, na jejímž základě si může učinit úsudek, která konkrétní osoba je za předmětnou škodu odpovědná.⁶⁹

Současně platí, že i když není nezbytné, aby poškozený znal rozsah (výši) škody naprosto přesně (například na základě odborného, resp. znaleckého posudku), není vědomost poškozeného o tom, kdo za škodu odpovídá, naplněna jen na základě pouhého podezření či předpokladu. Naproti tomu však stejně tak není rozhodující, kdy na základě konkrétních skutkových okolností, o nichž prokazatelně věděl, si poškozený utvořil právní závěr o odpovědnosti určité osoby. Počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty není vázán na okamžik, zda a kdy si poškozený opatří dostatek důkazů nebo kdy se pro něj vytvoří příznivější procesní situace k tomu, aby skutkové okolnosti, o nichž již nabyt vědomosti, mohl v soudním řízení prokázat.⁷⁰

Jinými slovy pro běh subjektivní promlčecí doby není rozhodující, jestli poškozený znal přesné vyčíslení škody, ale musí mít prokazatelně k dispozici takové informace, aby byl objektivně schopen svůj nárok uplatnit u soudu (tedy aby byl schopen výši škody vyčíslit alespoň přibližně).⁷¹

Konkrétním příkladem pak může být problematika běhu promlčecích lhůt u nároku na náhradu škody v případě poškození zemědělských plodin exhalacemi.

V tomto případě se jednalo o nárok samostatně hospodařícího rolníka, který na jaře 1994 zasel jarní pšenici, a při sklizni zjistil, že se u klasů nevyvinuly obilky,

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3734/2008.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1331/2005.

⁷¹ Stejný závěr učinil Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 5. 5. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2782/2013.

čímž se výrazně snížila produkce zaseté odrůdy. Žalobce se v dané věci domáhal z celkově vzniklé škody poměrné části s ohledem na podíly ostatních emitentů.

Skutkově soudy nižších stupňů vycházely ze zjištění, že porosty pšenice byly dokonale založené a vyrovnané, bez kořenového poškození, pouze sporadicky napadeny fusariosou (*houbou rodu Fusarium, často se vyskytující původce onemocnění nejen obilnin. Tato houba patří mezi tzv. fakultativní (příležitostné) patogeny. Častěji napadají oslabené rostliny, ale mohou být i primárními původci onemocnění i neoslabených rostlin.*⁷²), která nebyla v klasech zjištěna, a že žalobce při pěstění pšenice postupoval agrotechnicky správně a obvyklé příčiny vedoucí ke sterilitě klasu byly vyloučeny.

V předmětném řízení nebyla přesně zjištěna doba kvetení pšeničných klasů, avšak se zřejmě pohybovala od konce 1. dekády června do 2. dekády července. V této v době od dubna do počátku srpna předmětné elektrárny, provozované žalovanou, produkovaly v době provozu imise ze spalovacích procesů. Konkrétně se jednalo o škodlivé spady SO₂, kdy i přes jejich kolísající koncentrace se jednalo o stav, který může vést k poškození rostliny, a kritická hranice spadu SO₂ v době kvetení pšenice je způsobilá vyvolat u rostliny šokový stav, v jehož důsledku nedojde k opylení rostliny. Soudy nižších stupňů uzavřely, že žalobce (ani jeho agronom) nemohl poškození rostliny poznat dříve než při sklizni, neboť opticky se klas jeví jako zdravý (byť je sterilní).

V důsledku poškození klasu pšenice byl výnos ze sklizně mnohonásobně nižší, než by bylo za normálního průběhu jejího pěstování obvyklé. Poškozené klasy se musely s vynaložením dalších nákladů sklídit a bylo je možno použít pouze jako krmivo.

Soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že škoda, spočívající ve snížení výnosu z pšenice, jež vznikla žalobci, je v příčinné souvislosti s exhalacemi, zejména spady SO₂, které vyvolaly tzv. hluchotu klasu, když k četnějším inverzím docházelo na jaře a v létě roku 1994 též v důsledku sucha a tropických teplot na přelomu června a července.

Žalovaná podle soudů nižších stupňů odpovídá za škodu podle § 420a zákona č. 40/1964 Sb. (původní právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností).

⁷² PROKINOVÁ, Evženie. *Fuzariózy obilnin (růžovění klasů obilnin)*. Agromanual.cz [online]. 23. 06. 2017 [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://www.agromanual.cz/cz/clanky/ochrana-rostlin-a-pestovani/choroby/fuzariozy-obilnin-ruzoveni-klasu-obilnin>.

Námitku promlčení vznesenou žalovanou soudy nižších stupňů neshledaly důvodnou vzhledem k tomu, že žalobce se o škodě, tj. o její odhadované výši a tom, kdo za škodu odpovídá, dověděl až z dodatku předmětného posudku, který měl k dispozici od 8. 2. 1997, a škoda mu vznikla v 1. dekádě srpna 1994, kdy měla být zdravá pšenice sklizena. Samotný proces počátku škodné události (dovršený až v srpnu) počal nejpravděpodobněji 1. až 6. 7. 1994. Vzhledem k datu podání žaloby dne 1. 7. 1997 byla tedy objektivní i subjektivní promlčecí doba (dnes promlčecí lhůta) zachována.

Nejvyšší soud se v rámci přezkumu předmětného rozhodnutí zabýval zejména otázkou, zda je výše uvedené posouzení běhu (počátku) promlčecí lhůty správné. Nejvyšší soud se s tímto právním závěrem soudů nižších stupňů ztotožnil.

Je-li ušlým ziskem nižší výnos zemědělské plodiny, nemůže podle názoru Nejvyššího soudu ke ztrátě zisku dojít již v okamžiku, kdy na rostoucí plodinu působí škodlivé vlivy, nehledě k tomu, že v té době ani nemohl být nějaký zisk z výnosu této plodiny při běžném sledu událostí očekáván.

Počátek běhu objektivní promlčecí doby (dnes promlčecí lhůty) je vázán na událost, z níž škoda vznikla (viz výše). Škodnou událostí byl v daném případě chemický vliv provozu elektráren žalované (působení exhalací) na osetý druh pšenice v době jejího kvetení. Ke škodě samotné, tj. k nižšímu výnosu, pak došlo při sklizni obilí, když do té doby u poškozených i nepoškozených klasů docházelo k růstu a zrání. Teprve až při sklizni nastala situace, že sklizené obilí pro svou nekvalitu nepřineslo žalobci očekávaný výnos.

Nejvyšší soud tedy uzavřel, že byla-li žaloba podána 1. 7. 1997, byla podána před případným promlčením nároku žalobce, jelikož žalobce mohl škodu zjistit nejdříve dne 1. 7. 1994.⁷³

Z pohledu odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi jsou promlčecí lhůty podstatné i ve světle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Jak popsáno výše v bodě 3.1.2 této práce, v předmětné kauze uplatňovala žalobkyně část svého nároku podle zákona č. 82/1998 Sb., když tvrdila nesprávný úřední postup ze strany státu. Otázkou, zda nevydání akčního plánu obsahujícího přehled krátkodobých opatření pro oblasti se

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2749/2004 Sb.

zhoršenou kvalitou ovzduší (v souladu s § 7 odst. 11 zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší) může být nezákonným zásahem, se zabýval Nejvyšší správní soud. Ten ve svém rozhodnutí⁷⁴ uvedl, že nevydání akčního plánu může být podle okolností nezákonným zásahem, proti kterému se lze bránit žalobou v rámci řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu.⁷⁵

Proti nesprávnému úřednímu postupu (mezi který spadá i nevydání akčního plánu viz výše), lze brojit podle toho, kdo se tohoto nesprávného postupu dopustil. Jednalo-li se o nesprávný úřední postup ze strany státu, odpovídá stát za tento postup ve smyslu ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb. Pokud však k nesprávnému úřednímu postupu došlo v rámci samosprávy, odpovídají územní celky v samostatné působnosti za škodu způsobenou tímto postupem ve smyslu ustanovení § 22 zákona č. 82/1998 Sb.

Předmětné promlčecí lhůty jsou pak upraveny v ustanovení § 32 zákona č. 82/1998 Sb. Nároky na náhradu škody se promlčí tři roky ode dne, kdy se poškozený o škodě dozvěděl a o tom, kdo za ni odpovídá (subjektivní lhůta). V případě, že je podmínkou pro uplatnění práva na náhradu škody zrušení rozhodnutí, běží promlčecí doba ode dne doručení (oznámení) zrušovacího rozhodnutí. Nárok se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy poškozenému bylo doručeno (oznámeno) nezákonné rozhodnutí, kterým byla škoda způsobena (objektivní lhůta). Toto však podle ustanovení § 32 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. neplatí v případě, že jde o škodu na zdraví.

Jinak je tomu u náhrady za nemajetkovou újmu. Tento nárok se podle ustanovení § 32 odst. 3 předmětného zákona promlčí za 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě (subjektivní lhůta), nejpozději však do deseti let ode dne, kdy nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen (objektivní lhůta).

3.3.2. Prekluze

Hovoříme-li o promlčení, nelze bez povšimnutí nechat problematiku týkající se prekluze a lhůt prekluzivních.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 29. 10. 2014, č. j. 2 As 127/2014-32.

⁷⁵ Srov. ustanovení § 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb.

Ustanovení o prekluzivní lhůtě jsou v současném občanském zákoníku zastoupena méně, než tomu bylo v občanském zákoníku z roku 1964. Starý občanský zákoník využíval institutu prekluze poměrně hojně. Tento fakt vyplýval z logiky jeho původní úpravy, která chápala soukromníka především jako spotřebitele zboží a služeb produkovaných socialistickým sektorem, přičemž na první místo hodnotové soustavy stavěla ochranu socialistického vlastnictví. Tomuto myšlenkovému konstruktovi odpovídal i zájem státu chránit socialistický sektor ustanoveními, podle nichž soukromá práva majetkové povahy zanikají, nejsou-li uplatněna včas. V současném občanském zákoníku se tento logický konstrukt opouští, avšak současně se institut prekluze zachoval a vtělil do ustanovení § 654 občanského zákoníku.⁷⁶

Prekluzí se rozumí zánik majetkového práva pro jeho neuplatnění v rámci zákonem stanovené hmotněprávní lhůty u protistrany nebo u orgánu veřejné moci.⁷⁷ Zánik práva prekluzí je důsledkem dvou právních skutečností, a to uplynutí času (uplynutí prekluzivní lhůty) a nečinností oprávněného, která spočívá v neuplatnění práva.⁷⁸

K prekluzi, tedy zániku práva, dochází uplynutím prekluzivní lhůty, a to ze zákona (*ex lege*). Z tohoto důvodu přihlédne soud k jejímu uplynutí z úřední povinnosti (*ex officio*) bez toho, aniž by se musel žalovaný (povinný) prekluze práva dovolávat.⁷⁹ Takto soud postupuje v případě, že prekluze vyplyne z provedeného dokazování.⁸⁰

Současně v případě, kdy žalobce neuplatní své právo včas, a toto právo prekludovalo, není podstatné, z jakého důvodu se tak stalo, tj. z jakého důvodu žalobce své právo neuplatnil včas. Z tohoto důvodu je vyloučeno, aby žalobce argumentoval, že zánikem jeho práva dochází k rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 občanského zákoníku. Toto však nevylučuje, že v případě, kdy žalobce bude tvrdit a současně se mu podaří prokázat, že v uplatnění předmětného práva mu bylo bráněno hrozbou nebo lstí ve smyslu ustanovení § 650 občanského zákoníku, případně pokud by mu v jeho uplatnění zabránila vyšší moc

⁷⁶ Důvodová zpráva k NOZ, § 654 (konsolidovaná verze) [online]. 2012 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁷⁷ BODEČKOVÁ, Jana. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání*. V Praze: C.H. Beck, 2019. s. 1758.

⁷⁸ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1464/07.

ve smyslu ustanovení § 651 občanského zákoníku, promlčecí lhůta po dobu trvání výše uvedených překážek neběžela. Uplynutí doby, která má za následek prekluzi práva, je právní událostí, která není závislá na konání nebo nekonání subjektů dotčených.⁸¹

Pro prekluzivní ustanovení je typický dovětek „*jinak právo zanikne*“. Jak se však Nejvyšší soud opakovaně vyslovil, není tento dovětek u prekluzivních ustanovení nezbytný. Pro označení ustanovení jakožto ustanovení prekluzivního postačí, že účastník hmotněprávního vztahu může své právo uplatnit u soudu nebo jiného určeného orgánu v určité lhůtě. Z takového ustanovení lze podle Nejvyššího soudu dovodit závěr, že po marném uplynutí předmětné lhůty již svá práva s úspěchem uplatnit nemůže. V takovém případě se jedná o lhůtu propadnou, byť není vyjádřena oním dovětkem „*jinak právo zanikne*“, když skutečnost, že se jedná o dobu prekluzivní, je slovně vyjádřena jinak.⁸²

⁸¹ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 3. 2021, sp. zn. 26 Cdo 2171/2009.

3.4. Liberace

V předchozí části práce byl nejménou vzpomenut institut *liberace*, aniž by mu byla věnována větší pozornost. Tato kapitola má za cíl ozřejmit tento právní institut a vysvětlit, za jakých podmínek je možné jej využít.

Liberace v obecné rovině znamená zproštění se odpovědnosti, případně osvobození⁸³ (v právu rovněž od povinnosti či sankce). Podmínky pro liberaci se u jednotlivých typů deliktů odpovědnosti liší, tj. podmínky liberace jsou u škody z provozní činnosti a u škody způsobené provozem zvláště nebezpečným rozdílné.

Liberace při škodách způsobených z provozní činnosti

V případě uplatnění nároku na náhradu škody po provozovateli, jehož činnost lze označit za provozní, se může škůdce své odpovědnosti za určitých podmínek zprostit. V tomto případě se jedná o typický důvod liberace, který předpokládá, že jsou-li jinak splněny podmínky k náhradě škody, může se škůdce zprostit povinnosti hradit škodu tím, že vynaloží veškerou péči, kterou po něm lze rozumně požadovat.⁸⁴ Tento závěr vyplývá i ze zákonné dikce ustanovení § 2924 občanského zákoníku. Současně z předmětného ustanovení vyplývá, že povinnost tvrzení a břemeno důkazní nese ohledně naplnění liberačního důvodu provozovatel.

Judikurní praxe se ustálila v názoru, že věta druhá předmětného ustanovení se řadí k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, tedy k takovým normám, jejichž hypotéza není stanovena napřímo právním předpisem. Je zde tedy ponechán prostor soudu k uvážení, aby v každé jednotlivé věci vymezil sám svoji hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.⁸⁵

Při posuzování míry vynaložené péče by měl soud hodnotit i ekonomické aspekty věci, tedy posuzovat, zda byla míra vynaložené péče vynaložena ekonomicky účelně. Není totiž nezbytně nutné, aby škůdce (provozovatel) disponoval nejmodernějšími technologiemi a provedl všechna bezpečnostní opatření k tomu, aby zabránil vzniku případné škody, a to však toliko za situace,

⁸³ ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem liberace* [online]. [cit. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/liberace>.

⁸⁴ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1127/2018.

kdy bude prokázáno, že škůdcem provedená opatření jsou přiměřená a dostatečná a prokazují, že škůdce věnoval předcházení škodám náležitou pozornost a péči.⁸⁶

K posouzení se Nejvyššímu soudu taktéž dostala otázka, kterou v rámci problematiky emisí a exhalací nelze opomenout. Jednalo se o situaci, kdy byla po emitentovi (teplárně) požadována náhrada škody za škody způsobené emisemi na lesních porostech (žalobcem byl státní podnik Lesy České republiky, s. p.). Žalovaný emitent zvolil takovou strategii procesní obrany, v rámci které upozornil na skutečnost, že povinností předmětného emitenta bylo v souladu s ustanovením § 17 odst. 1 zákona č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami, platit poplatky podle množství a druhu vypouštěných znečišťujících látek, přičemž jejich výše, výpočet a způsob placení byla stanovena zákonem České národní rady. Pro úplnost autor práce uvádí, že předmětný právní předpis již v platnosti není, když byl zrušen ke dni 1. 6. 2002. Z tohoto důvodu se žalovaný emitent domníval, že po něm nelze požadovat náhradu škody, když řádným plněním poplatků za znečišťování ovzduší podle předmětného zákona se této povinnosti zprošťuje. Tyto poplatky považuje *de facto* za paušalizovanou náhradu škody vznikající v důsledku vypouštění škodlivých látek do ovzduší.

Nejvyšší soud však v této otázce uzavřel, že z předmětné právní úpravy je zřejmé, že smyslem těchto předpisů je vytvoření právního rámce pro ochranu vnějšího ovzduší před znečišťováním a jinými škodlivými vlivy, když znečištěné ovzduší nemá dopad pouze na lesní porosty, ale i na porosty jiné, a dále pak na zdraví živočichů a obyvatel. Z tohoto důvodu je stanoven systém povinností provozovatelům malých, středních a velkých zdrojů znečišťování, definují se limity znečišťování, a do rukou orgánu ochrany ovzduší byly vloženy kontrolní mechanismy, které obsahují mimo jiné správní sankce. Současně patří do tohoto systému i správní poplatky za znečišťování ovzduší. Jejich cílem je minimalizovat negativní vliv škodlivých látek na životní prostředí a stanovit pouze nezbytný rozsah přípustných emisí. Finanční prostředky takto získané pak plynou do státního rozpočtu.

Vrchnostenské působení státu v podobě ukládání povinností jednotlivým emitentům však nevylučuje soukromoprávní odpovědnost za škodu způsobenou

⁸⁶ OBST, Radim. *Odpovědnost za škodu z provozní činnosti a zproštění povinnosti k náhradě škody*. Epravo.cz [online]. 25. 3. 2020 [cit. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-skodu-z-provozni-cinnosti-a-zprosteni-povinnosti-k-nahrade-skody-110785.html>.

emisemi škodlivých látek emitenta (škůdce) na majetku fyzické nebo právnické osoby. I v tomto případě je samozřejmě nezbytné, aby byly naplněny všechny občanskoprávní podmínky odpovědnosti za škodu.

Ve srovnání s náhradou škody pak disponuje ochrana ovzduší skrze správní poplatky širší působností z hlediska zákonem chráněného zájmu, když finanční plnění nesměruje přímo k osobě poškozeného. V neposlední řadě pak nelze přehlédnout, že (i) výše poplatku nikterak nesouvisí s výší způsobené škody a nemůže mít ve vztahu k ní reparační charakter a (ii) jejich adresátem je stát, nikoliv konkrétní vlastník poškozeného lesa (byť v této věci jde o totožnou osobu – státní podnik).⁸⁷

Liberace při škodách způsobených provozem zvlášť nebezpečným

Jak patrně z dikce ustanovení § 2925 odst. 1 občanského zákoníku, při škodách způsobených provozem zvlášť nebezpečným může provozovatel takového provozu uplatňovat liberační důvody, které jsou ale oproti škodě vzniklé z provozní činnosti značně omezené. Liberační důvody jsou v tomto případě celkem tři, přičemž se jedná o taxativní výčet. Omezení oproti výše rozebírané právní úpravě se projevuje ve skutečnosti, že v případě, kdy provozovatel vynaloží řádnou nebo dokonce veškerou myslitelnou péči, aby k případné škodě nemohlo dojít, nemá toto za důsledek jeho liberaci.⁸⁸ Obecně opět platí, že liberační důvody, které zákon uvádí, tvrdí a prokazuje provozovatel předmětného zařízení.

Prvním liberačním důvodem je situace, kdy škodu způsobí zvnějšku vyšší moc. Jedná se o okolnost, která byť vyvolává působení zdroje zvýšeného nebezpečí, nemá objektivně svůj původ uvnitř provozu zvlášť nebezpečného a ani nesouvisí s organizací, řízením a realizací toho kterého provozu. Může se jednat o události vzniknuvší vlivem vnějších přírodních sil (tornádo, zemětřesení...). V těchto případech se jedná o zásah zvenčí, nikoli o okolnost mající původ ve vlastním provozu.⁸⁹

V případě, že příčinou vzniku škody byla tzv. vnitřní škodní událost, nemá provozovatel provozu zvlášť nebezpečného možnost liberace z důvodu zásahu vyšší moci bez ohledu na skutečnost, zda mohlo být předmětné škodě zabráněno či

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006.

⁸⁸ Srov. ustanovení § 2925 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.

⁸⁹ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2019. s. 3054.

nikoli. Jedná se například o situaci, kdy se materiál, se kterým se v provozu zvlášť nebezpečně pracuje, samovolně vznítí či například exploduje.⁹⁰ Jelikož právě v tomto spočívá ona zvláštní nebezpečnost závodu, nemůže tato vnitřní škodní událost provozovatele liberovat, i když si počínal tak, jak si počínat měl.

Druhou možností liberace provozovatele provozu zvlášť nebezpečného je, že si újmu způsobil poškozený vlastním jednáním. Pro tento případ by nemělo být podstatné, zda provozovatel mohl či nemohl zabránit jednání poškozeného, které poškozenému újmu způsobil. Komentářová literatura se domnívá, že „...byla-li způsobena újma vlastním jednáním poškozeného, není rozhodující, zda šlo o jednání zaviněné či nezaviněné. Byla-li totiž újma způsobena samotným poškozeným, chybí jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, a to příčinná souvislost mezi vznikem újmy a škodní událostí.“⁹¹

Třetí a poslední situací, kdy lze využít v předmětném případě institut liberace, je neodvratitelné jednání třetí osoby. Musí se však jednat o jednání osoby, která není spjata s provozem jako takovým (tedy není např. zaměstnancem pracujícím v provozu, který například jen neopatrně zacházel s nebezpečnou látkou). Současně platí, že tomuto jednání nemohlo být provozovatelem zabráněno a ani jím nemohlo být objektivně odvráceno (a to ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat). Pokud však provozovatel nepodnikl veškeré nezbytné kroky, které mohl a měl podniknout, nelze tohoto liberačního důvodu využít.⁹²

Pro odpovědnost za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi je pak podstatné rozhodnutí soudu nižší instance, který uzavřel, že pokud není splněna podmínka spočívající ve vzniku závažné škody, bude se odpovědnost provozovatele závodu za škodu způsobenou neblahými účinky exhalací jím vypouštěných do ovzduší podle ustanovení § 2924 občanského zákoníku, tedy podle odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností, a nikoli podle ustanovení § 2925 občanského zákoníku, tedy podle odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným. V tomto konkrétním rozhodnutí soud taktéž konstatoval, že se provozovatel čistírny odpadních vod zprostil odpovědnosti za škodu způsobenou na lesních porostech v případě, že prokáže, že neměl možnost

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. 25 Cdo 529/2006.

⁹¹ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: Komentář. 2. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2019, s. 3054. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁹² Tamtéž.

obstarat jinou technologii, která by vedla k nižším nebo žádným emisím oxidu síry a dusíku, a kterou by současně bylo možno pořídit a provozovat za ekonomicky přijatelných podmínek.⁹³

⁹³ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 8. 2020, č. j. 95 Co 92/2020-422.

4. Aktivní a pasivní legitimace k náhradě škody způsobené emisemi a exhalacemi

V rámci sporného řízení žalobce nemůže být úspěšným, aniž by mu svědčilo právo, o které se v řízení jedná, tedy aniž by byl věcně legitimován. Věcná legitimace se týká těch osob, které jsou nositeli subjektivních práv a povinností v hmotněprávní rovině a staly se předmětem řízení v procesněprávní rovině. V rámci sporného řízení se poté rozlišuje mezi věcnou aktivní legitimací a věcnou pasivní legitimací, přičemž tato věcná legitimace odráží hmotněprávní vztah osoby jakožto účastníka řízení k projednávané věci, resp. k předmětu řízení.⁹⁴

Jelikož se jedná o postavení hmotněprávní, nemůže mít nedostatek věcné legitimace za následek zastavení případného řízení před soudem. Je tomu tak z důvodu, že věcná legitimace není podmínkou řízení ve smyslu procesněprávních předpisů. Pokud v řízení absentuje věcná legitimace, je namístě v případě nezhojení této vady řízení (např. změnou na straně účastníka řízení) žalobu zamítnout.⁹⁵

Ve svém konečném rozhodnutí poskytuje soud odpověď na otázku týkající se věcné legitimace. V případě, že soud žalobě vyhoví, dává tím najevo, že je zde dána jak aktivní věcná legitimace žalobce, tak i pasivní věcná legitimace žalovaného.⁹⁶

4.1. Aktivní legitimace

Ve sporných řízeních soudních náleží věcná aktivní legitimace té osobě, která tvrdí a prokáže, že je nositelem konkrétního subjektivního práva v rámci hmotněprávního vztahu. Naproti tomuto právu stojí konkrétní subjektivní povinnost osoby pasivně legitimované. Osoba věcně aktivně legitimovaná v rámci konkrétního řízení učiní předmětem takového řízení její subjektivní hmotné právo, a to realizováním předem definovaného procesního úkonu, tj. podáním žaloby. V případě řízení zahajovaných i bez návrhu svědčí věcná aktivní legitimace jednak navrhovateli a jednak osobám, které za účastníky tohoto řízení označí zákon. Je tomu tak z důvodu, že jsou nositeli určitého hmotného subjektivního práva, nebo

⁹⁴ BENDA, Ondřej. *Věcná legitimace*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 22 Cdo 5252/2014.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 5176/2008.

nabyly určitý právní status, anebo jsou navrhovateli a osobami, o jejichž právech či povinnostech má být v řízení rozhodováno.⁹⁷

Problematicke týkající se věcné aktivní legitimace přiléhavě k tématu této práce se opakovaně věnoval i Nejvyšší soud. Konkrétně se jednalo o případy, kdy po jednotlivých emitentech žádá (uplatňuje) náhradu škody státní podnik Lesy České republiky. Nejvyššímu soudu byla předložena otázka, zda jsou Lesy ČR věcně aktivně legitimovány, když se hojně jedná o případy, kdy byla ze strany žalovaných tvrzena totožnost škůdce a poškozeného, neboť stát, který byl žalován, byl současně vlastníkem lesních porostů poškozených emisemi, a žalobce (státní podnik) byl subjektem, který byl ze zákona pověřen správou lesů ve vlastnictví státu. Jinými slovy se jednalo o situaci, kdy by stát vystupoval v roli žalobce (v tomto případě zastupován Lesy ČR, kdy tento státní podnik tvrdí poškození lesních porostů v jeho správě) a současně i v roli žalovaného, kdy je stát škůdcem (emitentem, např. vlastník elektrárny). Dále bylo zapotřebí vyřešit otázku, zda se vůbec státní podnik může domáhat nároku na odškodnění, když je povolán toliko ke správě lesů ve vlastnictví státu.

Nejvyšší soud uzavřel, že Lesy ČR vykonávají svým jménem a v rozsahu vymezeném předmětnými zákony i práva vlastníka (tedy oprávnění držet majetek a užívat jej, resp. s ním nakládat). Stát je tedy vlastníkem lesních porostů, avšak Lesy ČR uvedená oprávnění, jenž jinak náleží vlastníkům, vykonávaly svým jménem. Na základě tohoto lze konstatovat, že Lesy ČR, které vykonávají právo hospodaření s lesním národním majetkem (tedy s lesním půdním fondem a lesními porosty), a které tvrdí, že na tomto majetku byla způsobena škoda emisemi státem, jsou ve vztahu ke státu subjektem relevantního hmotněprávního vztahu, jehož obsahem jsou práva a povinnosti vycházející z právní úpravy náhrady škody proti tomu, kdo za předmětnou škodu odpovídá, a to i proti státu. Na základě uvedeného je nutným závěrem, že Lesy ČR jakožto státní podnik vykonávající právo hospodaření k lesům jsou věcně aktivně legitimovány k uplatnění nároku na náhradu škody způsobenou emisemi na lesním půdním fondu a na lesních porostech. Tak je tomu i v případě, že je žalovaným stát, který škodu způsobil.⁹⁸

⁹⁷ BENDA, Ondřej. *Aktivní legitimace*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002. Na tento závěr navázal Nejvyšší soud ČR např. ve svém rozhodnutí ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006.

Obecně je však věcně aktivně legitimován každý poškozený, který byl jednáním škůdce poškozen, a na kterém se tedy může domáhat předmětné náhrady škody.

4.2. Pasivní legitimace

Věcně pasivně legitimovaná je osoba, která je žalobcem označena za nositele konkrétní subjektivní hmotněprávní povinnosti, která je předmětem řízení. Předmět řízení taktéž musí odpovídat hmotněprávnímu oprávnění žalobce, kterého se vůči osobě pasivně legitimované domáhá.⁹⁹

Otázka stanovení okruhu věcně pasivně legitimovaných osob, vůči kterým se lze domáhat náhrady škody za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi, je v předmětné problematice nejednoduchá. Věcně pasivně legitimovanými subjekty mohou být nejen jednotlivé fyzické osoby, ale i právnické osoby, tedy obchodní společnosti, jednotlivé státy apod. V této práci bude pojednáváno o odpovědnosti za škodu způsobenou jednotlivci (fyzickými osobami) a dále pak společnostmi (právnickými osobami) ve smyslu odpovědnosti za škodu z provozní činnosti a škody vzešlé z provozu zvláště nebezpečného.

4.2.1. Věcně pasivně legitimované fyzické osoby

Problematika vnikání imisí na pozemek jiného vlastníka je upravena v § 1013 odst. 1 občanského zákoníku. Toto ustanovení rozlišuje mezi imisemi přímými a nepřímými. Přímé imise, tedy ty, které by byly přímo přiváděny na pozemek jiného vlastníka, jsou vždy zakázány, a to bez ohledu na jejich míru a na stupeň obtěžování souseda. Výjimkou je situace, kdy se takováto imise opírá o zvláštní právní důvod (např. smlouva). Nepřímá imise je protiprávní pouze v případě, že její účinky vnikají na pozemek jiného vlastníka (i) v míře nepřiměřené místním poměrům a současně (ii) podstatně omezují obvyklé užívání pozemku. Zcela výjimečně však může soud uložit povinnost ke zdržení se nepřímé imise, která na sousední pozemek sice neproniká nad míru přiměřenou poměrům, ale zásadním způsobem omezuje obvyklé užívání stavby tím, že dochází např. k jejímu podmáčení, a v důsledku tohoto se stavba stává nevyužitelnou nebo jí dokonce hrozí zánik.¹⁰⁰

⁹⁹ BENDA, Ondřej. *Pasivní legitimace*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1935/2003.

Typickým příkladem nepřímých imisí bude situace, kdy soused (vlastník) emituje imise na pozemek jiného souseda (vlastníka). V takové situaci je zapotřebí zkoumat princip proporcionality. Podle tohoto principu při konfliktu dvou absolutních práv (typicky vlastnictví) nebo jejich složek je zapotřebí upřednostnit právo, které se v předmětné situaci jeví jako naléhavější. Soud by přitom měl posuzovat, zda je požadavek proklamovaný žalobcem (tedy vlastníkem pozemku, který byl nepřímou imisí zasažen) vhodný, potřebný a přiměřený.¹⁰¹ Dále je zapotřebí zkoumat míru imisí, která je přiměřená místním poměrům, a tuto zhodnotit v kontrastu s imisemi konkrétního vlastníka. Poměry v lokalitě, v rámci které se posuzuje (ne)přiměřenost, se rozumí jednak poměry místní a jednak poměry druhové. Druhovými poměry jsou takové, které jsou pro danou lokalitu charakteristickými (např. výstavba, v níž se nachází rodinné domy nebo průmyslové závody). Místní poměry pak představují specifika konkrétní lokality (např. zda jde o lokalitu určenou k bydlení, ve které však bydlí osoby, které jsou více hlučné než jinde). Obě charakteristiky konkrétní lokality se mohou v čase vyvíjet a mohou být závislé i na ročním období (např. když se v zimě v předmětné lokalitě obvykle používají k topení pevná paliva, která mají za důsledek vznik imisí kouřem).¹⁰²

Protiprávní imisí pak může být taktéž imise, která sice nepřekračuje limity stanovené právními předpisy (např. hygienickými), ale překračuje míru obvyklou v dané lokalitě, a to s přihlédnutím k míře obvyklé obtěžování v jiných obdobných lokalitách.¹⁰³ Naproti tomu, pokud obtěžování překračuje meze stanovené právními předpisy (typicky správními předpisy), přesahuje i míru přiměřenou poměrům bez dalšího.¹⁰⁴

Právní úpravu, kterou lze aplikovat na sousedské spory a odpovědnost jednotlivých vlastníků v oblasti týkající se imisí, nalezneme v zákoně č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Hovoříme-li o emisích a exhalacích, je typickou imisí pro sousedské spory imise kouřem. Má-li vlastník pozemku za to, že vlastník pozemku v jeho sousedství překračuje přípustnou úroveň znečištění, lze pro takové podezření podat v souladu s ustanovením § 24 předmětného zákona podnět obecnímu úřadu

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 451/11.

¹⁰² SVOBODA, Karel. *Právo imisí, právo cesty a další sousedské spory*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 19.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2808/2007.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3532/2006.

s rozšířenou působností, v jehož kompetenci je přestupky z předmětného zákona vzešle projednávat.

Zákon o ochraně ovzduší ve své příloze č. 1 stanoví maximální přípustné emisní limity pro jednotlivé látky, které může stacionární zdroj emitovat. Tyto limity vychází z hodnot stanovených v rámci právní úpravy na úrovni práva Evropské unie tak, jak o nich bylo pojednáváno v kapitole 3.1.1.

Nadto užívá předmětný zákon při posuzování přípustné úrovně znečišťování termín *tmavost kouře*, *emisní limity*, *emisní stropy* a *technické podmínky provozu*. *Emisním limitem* se rozumí nejvýše přípustné množství znečišťující látky nebo skupiny znečišťujících látek vnášené do ovzduší ze stacionárního zdroje. *Emisním stropem* je myšleno v souladu s ustanovením § 2 tohoto zákona nejvýše přípustné množství znečišťující látky vnesené do ovzduší za kalendářní rok. *Technické podmínky provozu* slouží podle ustanovení § 4 odst. 6 předmětného zákona jakožto doplněk emisních limitů.

K pojmu *tmavost kouře* se vztahuje vyhláška č. 415/2012 Sb., o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší. Tato vyhláška determinuje způsob zjišťování tmavosti kouře, k čemuž používá Ringelmannovu stupnici. Z ustanovení § 10 odst. 1 předmětné vyhlášky se podává, že se tato stupnice sestává z 6 čtvercových polí tvořených pravoúhlou sítí černých čar o tloušťce a hustotě sítě na bílém podkladě odpovídající jednotlivým stupňům tmavosti kouře. Jednotlivé stupně jsou definovány takto:

- stupeň 0 odpovídá 0 % černé barvy na bílém podkladě s definovanou odrazivostí světla 80 %,
- stupeň 1 odpovídá 20 % černé barvy na bílém podkladě,
- stupeň 2 odpovídá 40 % černé barvy na bílém podkladě,
- stupeň 3 odpovídá 60 % černé barvy na bílém podkladě,
- stupeň 4 odpovídá 80 % černé barvy na bílém podkladě,
- stupeň 5 odpovídá 100 % černé barvy na bílém podkladě.

Následně se při vyhodnocování měření tmavosti kouře předmětná stupnice porovná s kouřovou vlečkou v místě výstupu kouře z koruny komína a určí se stupeň tmavosti kouře. Při měření se provádí postupně 30 stanovení stupně tmavosti kouře v pravidelných půlminutových intervalech. Délka jednoho odečtu činí 5 sekund. Měření se vyhodnotí jako průměrná tmavost kouře z 30 odečtů. Ustanovení § 10 odst. 4 předmětné vyhlášky stanoví, že do vyhodnocení se nezohledňuje doba

uvádění spalovacího stacionárního zdroje do provozu v trvání nejdéle 30 minut, pokud není v povolení provozu stanoveno jinak. Za přípustnou tmavost kouře je pak v souladu s ustanovením § 11 předmětné vyhlášky považován výsledek, kdy není průměrná tmavost kouře tmavší než stupeň 2 Ringelmannovy stupnice nebo jiné barvy.

V případě, že fyzická osoba nedodrží jí předmětným zákonem stanovené podmínky, může jí být uložena v souladu s ustanovením § 23 odst. 2 písm. a) zákona č. 201/2012 Sb. pokuta až do výše 50.000 Kč. Takové rozhodnutí může mít zásadní vliv při soudním řízení v rámci odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi, když žalobce již nemusí dále prokazovat, že žalovaný emitoval větší množství škodlivých látek, než je povoleno (a tedy že takovéto emitování přesahuje i míru přiměřenou místním poměrům bez dalšího). Odpovědnost k náhradě škody způsobené emisemi a exhalacemi bude však v sousedských sporech spíše výjimkou. Lze si například uvést situaci, kdy bude vlastník na svém pozemku pěstovat zemědělské plodiny (pro svou potřebu), které však byly znehodnoceny emisemi (či došlo ke snížení produkce), které emituje vlastník jiného pozemku v sousedství. Takovýto vlastník emitující škodlivé látky na pozemek jiného vlastníka bude škůdcem, který je věcně pasivně legitimovaný k náhradě škody. Jelikož se však jedná o sousedský spor, neutily by se ustanovení o škodě způsobené provozní činností ani o škodě způsobené provozem zvláště nebezpečným, ale obecná ustanovení o náhradě škody při porušení zákona ve smyslu § 2910 občanského zákoníku.

4.2.2. Věcná pasivní legitimace u škod z automobilové dopravy

Automobilová doprava je jedním z významných emitentů škodlivých látek nejen v České republice, ale v celé Evropě. Podle Zpravodajství Evropského parlamentu vzniká v dopravě 30 procent všech emisí oxidu uhličitého v EU, přičemž se na tomto ze 72 % podílí silniční doprava.¹⁰⁵ Je však zřejmé, že silniční doprava produkuje více škodlivých látek než pouze oxid uhličitý.

Zákon o ochraně ovzduší rozlišuje mezi zdrojem znečištění stacionárním a mobilním. Stacionárním zdrojem se rozumí ucelená technicky dále nedělitelná

¹⁰⁵ Zpravodajství – Evropský parlament. *Emise CO₂ z aut: fakta a čísla (infografika)* [online]. 18. 4. 2019 [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20190313STO31218/emise-co2-z-aut-fakta-a-cisla-infografika>.

stacionární technická jednotka nebo činnost, která znečišťuje nebo by mohla znečišťovat, nejde-li však o stacionární technickou jednotku používanou pouze k výzkumu, vývoji nebo zkoušení nových výrobků a procesů (např. teplárny, elektrárny...). Mobilním zdrojem se podle ustanovení § 2 předmětného zákona rozumí samohybná a další pohyblivá, případně přenosná technická jednotka vybavená spalovacím motorem, pokud tento slouží k vlastnímu pohonu nebo je zabudován jako nedílná součást technologického vybavení (např. automobilová doprava).

Věcná pasivní legitimace u škod z automobilové dopravy je problematikou v praxi téměř nerealizovatelnou. Kupříkladu si lze představit situaci, kdy bude pozemek zeměděle, který na tomto bude pěstovat zemědělské plodiny, bezprostředně sousedit s mimořádně frekventovanou silnicí. Na těchto plodinách pak může dojít ke škodě, a to jak jejich případným znehodnocením (tedy nebudou splňovat potřebnou kvalitu), tak v případném poklesu produkce. Věcně pasivně legitimován k náhradě škody (odpovědným) však bude každý jednotlivý provozovatel vozidla, které se na imisích podílelo, tedy každý jednotlivý stroj, který po předmětné silnici projel. Polemika nad dohledáním alespoň části těchto provozovatelů zdá se býti absurdní.

Zamyšlení však alespoň v teoretické rovině naskýtá ustanovení § 2927 občanského zákoníku. Toto ustanovení předpokládá vznik zvláštní odpovědnosti za škodu způsobenou tím, kdo provozuje dopravu. Takovému provozovateli ukládá zákon nahradit škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu, přičemž tato povinnost není založena na porušení právní povinnosti a ani nepočítá se zaviněním. Je tomu tak z důvodu, že provoz vozidel je natolik rozšířenou záležitostí, že je častým zdrojem kolizí a z nich plynoucích škod. Ze stejného důvodu je tato oblast upravena povinným smluvním pojištěním odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.¹⁰⁶

Komentářová literatura se věnuje tématu náhrady škod z provozu dopravních prostředků obsáhle, avšak pouze ve vztahu ke škodě způsobené tímto provozem typické, tj. škoda na majetku z důvodu kolize automobilu s jiným automobilem, náhrada majetkové a nemajetkové újmy za způsobená zranění atp. Dikce ustanovení § 2927 odst. 1 ve znění „*Kdo provozuje dopravu, nahradí škodu*

¹⁰⁶ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz.

vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu.“ naskýtá otázku, zda za *zvláštní povahu tohoto provozu* nelze považovat i neustálou emisi škodlivých látek do ovzduší, když následné emise jsou schopné způsobit škodu. S provozováním automobilu (pomineme-li elektrická či vodíková vozidla) je neodmyslitelně spjata potřeba spalovacích motorů emitovat škodlivé látky do ovzduší.

Lze si pak představit hypotetickou situaci, kdy, podobně jako u situace uvedené výše, bude vlastník pozemku (pole – zemědělec), který na tomto prostranství pěstuje zemědělské plodiny, požadovat náhradu škody, která bude spočívat v poškození zemědělských plodin automobilovou dopravou emitovaných emisí.

Představíme-li si zcela výjimečnou situaci, že kolem tohoto pozemku vede pouze jedna silnice, která je však velmi frekventovaná, neb slouží jako obslužná (příjezdová) komunikace do společnosti věnující se speditérské činnosti, lze zcela jistě uvažovat o tom, že tento provoz může způsobit škody na zemědělských plodinách.

V takovém případě, pokud by bylo možné využít ustanovení § 2927 občanského zákoníku, by měl zemědělec při případném nárokování si náhrady škody po předmětné speditérské společnosti znatelně výhodnější hmotněprávní postavení, neb by povinnost této společnosti k náhradě předmětné škody nebyla založena na porušení právní povinnosti, a tedy nebylo by nutné zkoumat ani její zavinění.

4.2.3. Věcná pasivní legitimace u škod z provozní činnosti

Odpovědnost za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi je významným tématem zejména pro provozovatele elektráren, tepláren, spaloven či čističek odpadních vod, tedy provozů, na které se vztahuje speciální právní úprava škod vzniklých z provozní činnosti. Tito provozovatelé emitují tzv. *privilegované emise*, resp. *imise*. Na *privilegované imise* se vztahuje právní úprava obsažená v ustanovení § 1013 odst. 2 občanského zákoníku. Jelikož cílem zákonodárce bylo, aby předmětné provozy mohly být provozovány i přesto, že emitují škodlivé látky, zvolil právní úpravu, která neumožňuje dotčenému vlastníkovi pozemku (poškozenému) domáhat se zdržovací žalobou po emitentovi, aby vypouštění škodlivých látek zanechal. Toto však pouze za předpokladu, že se jedná o závod (provoz) úředně schválený a nejedná se o *imise přímé*. Poškozený má tak nárok toliko na *relutární* náhradu, tj. kompenzaci vzniklé újmy v penězích, jelikož

v těchto případech nelze uvažovat, že by bylo možné uvedení věci v předešlý stav tak, jak občanský zákoník preferuje při odpovědnosti za způsobenou škodu.¹⁰⁷ Judikurní praxí bylo dospěno k závěru, že ustanovení § 1013 odst. 2 fakticky řeší vzniklý konflikt mezi výkonem vlastnického práva umožněným rozhodnutím o schválení provozu závodu či obdobného zařízení na straně jedné a právem jiného vlastníka nebýt obtěžován imisemi na straně druhé.¹⁰⁸

Nejvyšší soud se musel vypořádat s otázkou, jak je tomu s vypouštěnými emisemi v případě, kdy jsou emitovány takovým provozem, který nedisponuje úředním schválením. Nejvyšší soud je toho právního názoru, že pokud provoz nedisponuje úředním schválením, má případný žalobce nárok nejen na náhradu újmy v penězích (viz výše), ale disponuje i možností užití negatorní (zdržovací) žaloby ve smyslu ustanovení § 1013 odst. 1 občanského zákoníku. Nelze však bez dalšího dovozovat, že případný žalobce má právo požadovat, aby se provozovatel závodu zdržel všeho, co působí vnikání jakýchkoli imisí na jeho pozemek. V případě, že imise vzniknuvší emitováním předmětným provozem nelze označit za *privilegované*, neznamená tato skutečnost automatické vyhovění negatorní žalobě. I v tomto případě je nutné zkoumat, zda se jedná o míru nepřiměřenou místním poměrům a současně zda podstatně omezuje obvyklé užívání pozemku. Jiná situace by nastala při vnikání přímých imisí na cizí pozemek, jelikož ty jsou zakázány bez ohledu na jejich míru.¹⁰⁹

Pro posuzování odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi je nezbytné, aby existovala metoda, za pomoci které lze najít škůdce, který je za tu kterou škodu zodpovědný. K tomu slouží mimo jiné příslušné registry jednotlivých emitentů. Dnes již zrušený zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, zavedl ve svém ustanovení § 13 odst. 1 institut evidence zdrojů znečišťování a vyhodnocování kvality ovzduší. Předmětné údaje pak byly evidovány v *registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší* (REZZO). Na tento registr navázal i nynější zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší, který však v ustanovení § 7 odst. 1 hovoří o *registru emisí a stacionárních zdrojů*. Jelikož však do dnešních dní instituce obstarávající tento registr hovoří o REZZO, setrvává i autor práce v tomto označení. REZZO slouží k evidenci zdrojů ovzduší znečišťujících látek, které rozděluje do čtyř kategorií

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k NOZ, § 1013 (konsolidovaná verze) [online]. 2012 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4847/2016.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3223/2020.

(REZZO 1 – REZZO 4). REZZO 1 zahrnuje velké stacionární zdroje znečištění (např. velké elektrárny, spalovny), REZZO 2 eviduje střední stacionární zdroje znečištění (např. malé elektrárny, uhelné lomy), REZZO 3 hovoří o malých stacionárních zdrojích znečištění (např. domácí topeniště), a konečně REZZO 4 sleduje mobilní zdroje znečištění (např. automobily či letadla).¹¹⁰ Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, dále zavedl institut *integrovaného registru znečištění*. Účelem registrů je přispění k posílení integrovaného přístupu v otázkách ochrany životního prostředí a podpoře šetrnějšího chování, jakož i posílení možnosti veřejné kontroly.¹¹¹ Na základě příslušných registrů je také soudní znalec schopen určit míru podílu konkrétního provozu na způsobené škodě (viz kapitola 5).

Nejčastějšími spory o náhradu újmy za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi jsou ty, které vedou Lesy ČR s jednotlivými emitenty (elektrárnami, teplárnami apod.). Lesy ČR se domáhají po těchto emitentech náhrady škody, která jim vznikla vlivem imisí na lesních porostech. Pro výpočet této škody se užívá vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve spojení s vyhláškou č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí. Jak již bylo uvedeno výše, vyhláška o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích rozlišuje celkem 11 důvodů (příčin) vzniku poškození na lesích. Jednotlivé výpočty újmy či škody se rozlišují podle toho, co bylo předmětem poškození. Předmětná vyhláška rozlišuje mezi výpočtem škody na lesním pozemku, výpočtem škody na lesním porostu a výpočtem škody z mimořádných a nákladově náročnějších opatření, přičemž některé škody nemají se škodou způsobenou emisemi a exhalacemi spojitost a jsou uváděny pouze pro úplnost výčtu.

Hovoříme-li o škodě na lesním pozemku, rozlišuje se škoda z trvalého odnětí nebo trvalého omezení produkční funkce (S_1), škoda z dočasného odnětí nebo dočasného omezení produkční funkce (S_2), škoda z trvalého poškození plnění produkční funkce (S_3) a škoda z dočasného poškození plnění produkční funkce (S_4).

¹¹⁰ ENVIWIKI. REZZO [online]. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://enviwiki.cz/wiki/REZZO>.

¹¹¹ Integrovaný registr znečišťování. *Registry znečišťování* [online]. Ministerstvo životního prostředí ČR [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://enviwiki.cz/wiki/REZZO>.

U škod způsobených na lesních porostech se rozlišuje škoda z předčasného smýcení lesního porostu (S_5), škoda ze zničení lesního porostu (S_6), škoda ze snížení přírůstu lesního porostu (S_7), škoda ze snížení produkce lesního porostu (S_8), škoda ze snížení kvality lesního porostu (S_9) a škoda způsobená krádeží dříví na pni (S_{10}). Škody z mimořádných nebo nákladově náročnějších opatření (S_{11}) jsou pak samostatnou kategorií, která neobsahuje další případné typy škod.

Jednotlivé škody se vypočítají podle předem definovaných vzorců a proměnných, které jsou normativně upraveny v předmětné vyhlášce či tvoří její přílohu. Na výslednou hodnotu má také vliv zařazení konkrétního lesního porostu do pásma ohrožení lesů pod vlivem imisí ve smyslu vyhlášky č. 78/1996 Sb.

Jelikož se však jedná o disciplínu, ke které je zapotřebí odborných znalostí, je pro výpočet konkrétních škod povoláván soudní znalec.

5. Kauzální nexus a úloha soudního znalce

Příčinná souvislost neboli kauzální nexus je nezbytným předpokladem pro vznik práva na náhradu škody (resp. újmy). Jedná se o vztah mezi porušením právní povinnosti (typicky protiprávním jednáním) a škodným následkem (újmou). Příčinným vztahem se rozumí reálně existující souvislost jevů nezávislá na člověku, která se v konkrétním případě zjišťuje. Současně platí, že existence příčinné souvislosti může být zjištěna pouze v případě, nedošlo-li k jejímu přetržení.¹¹² Otázka příčinné souvislosti je otázkou skutkovou, nikoli otázkou právní, která navíc nemůže být řešena obecně, ale vždy pouze v konkrétních souvislostech.¹¹³

Za účelem zjištění skutkového stavu může být povolán znalec. Znalec (či soudní znalec) je fyzická osoba zapsaná do seznamu znalců, který je veden Ministerstvem spravedlnosti ČR, a je oprávněn k výkonu znalecké činnosti. Mimo fyzických osob může tuto činnost vykonávat též znalecká kancelář nebo znalecký ústav. Znalec je vždy jmenován pro konkrétní obor, odvětví a specializaci. Jeho znalecké oprávnění je omezeno pouze na ten obor, odvětví a specializaci, pro kterou je zapsán v seznamu znalců. Pokud však znalec podá zprávu i mimo rozsah svého oprávnění, není pro takové sdělení považován za znalce. Výsledkem činnosti znalce je zejména zpracování a podání znaleckého posudku.¹¹⁴

Jak vyplývá z ustanovení § 127 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v případě, kdy je toto pro složitost posuzované otázky nutné, ustanoví soud znalce. Při formulování otázek znalci soudem však není přípustné, aby soud definoval znalecký úkol tak, aby jeho řešením byla právní otázka. Znalecký posudek je důkaz, který slouží výlučně k vyřešení sporné skutkové otázky, k jejíž posouzení je třeba odborných znalostí.¹¹⁵

Pod pojmem *odborná znalost* lze rozumět označení teoretické vědomosti požadované pro výkon určité pracovní činnosti nebo souboru pracovních činností (např. medicínské odborné znalosti).¹¹⁶ Hovoří-li se o problematice, ke které je potřeba odborných znalostí, nelze se spokojit s pouhou představou, že odborné problematice soudce zkrátka nerozumí. Variantně se může jednat o situaci, kdy se

¹¹² ACHOUR, Gabriel, PELIKÁN Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: Key Publishing, 2015. s. 133.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.

¹¹⁴ Justice.cz. *Kdo je znalec* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://znalci.justice.cz/kdo-je-znalec/>.

¹¹⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 1 Co 64/2011.

¹¹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní soustava povolání. *Kompetenční model NSP* [online]. [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <http://kompetence.nsp.cz/napoveda.aspx>.

jedná o věc natolik vyžadující odborných znalostí, že soudce skutečně pro porozumění konkrétní problematice a vyřešení konkrétní otázky povolá znalce. Znalec s odbornými znalostmi je však potřeba i tam, kdy by případně soudce odbornými znalostmi týkající se dané problematice disponoval. Komentářová literatura uvádí příklad soudce – filatelisty, který je schopen určit cenu známek tvořící masu společného jmění manželů, které je předmětem vypořádání. Z důvodu zásady předvídatelnosti rozhodnutí a rovnosti stran je však i v tomto případě soud povinen ustanovit znalce, aby odborné problematice porozuměli také účastníci předmětného řízení. Logickým důvodem, který takto nastíněný postup podporuje, je právo účastníků vyjadřovat se k důkazům, což by nemohli v případě, kdy jim sporná odborná problematika nebude vysvětlena.¹¹⁷

Soudní znalec tak může být povolán k vyřešení skutkové otázky, zda je způsobená škoda v příčinné souvislosti s tvrzeným protiprávním jednáním škůdce. Ve složitějších otázkách může být soudní znalec povolán taktéž k otázce vyčíslení škody, jako je tomu například u škod způsobených na lesních porostech vlivem imisí.

Při zjišťování konečné výše škody způsobené na lesních porostech se užívá vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve spojení s vyhláškou č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí. Základ takového nároku však tvoří § 21 zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon. Podle § 21 odst. 1 lesního zákona právnické a fyzické osoby, které při své činnosti používají nebo produkují látky poškozující les a les ohroží nebo poškodí, jsou povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků. Podle odst. 4 předmětného ustanovení pak Ministerstvo zemědělství ČR v dohodě s Ministerstvem financí ČR stanoví právním předpisem způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích (viz výše uvedené vyhlášky).

Nejvyšší soud se zabýval otázkou, zda se výpočet předpokládaný ve zmocňujícím ustanovení § 21 odst. 4 lesního zákona vztahuje i na škody vzniklé podle odst. 1 předmětného ustanovení, nebo zda se vztahuje pouze na případný negativní vliv výstavby, který je řešen v odstavcích 2 a 3 předmětného ustanovení. Nejvyšší soud dovodil z gramatického i logického výkladu tohoto ustanovení, že odstavec 4 předmětného ustanovení, obsahující zmocnění výkonné moci stanovit podzákonnou právní normou způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na

¹¹⁷ JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-1]. Dostupné z: www.aspi.cz.

lesích, se vztahuje na všechny tři skutkové podstaty poškozování lesa obsažené v odstavcích 1 až 3 předmětného ustanovení. Nejvyšší soud je toho právního názoru, že i když odstavec 1 předmětného ustanovení směřuje především k uložení preventivních opatření k zabránění vzniku škod a následných opatření ke zmírnění již vzniklých škodlivých následků, nebrání jeho dikce tomu, aby i pro účely odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností (vypouštěním škodlivých exhalací) na lesních porostech stanovil podzákonný předpis bližší pravidla způsobu výpočtu náhrady škod. Použije-li znalec pro výpočet výše škody na lesních porostech tuto normu, nelze mít takový postup za jeho pochybení.¹¹⁸

Nejvyšší soud se dále v tomto rozhodnutí vyslovil i k metodě, která byla znalcem použita (a je znalci používána dodnes). Do dnešního dne totiž neexistuje metoda, pomocí které by bylo možné zcela přesně určit výši škody na lesních porostech na jednotlivých územích ve vztahu k jednotlivým emitentům. Výpočet, jakým podílem se konkrétní emitent podílel na vzniku imisí, se opírá o *rozptylovou studii* a *Gaussův matematický model*. Podle Nejvyššího soudu je takto získaný výpočet za současného stavu technické vyspělosti a poznání plně dostačujícím pro závěr o výši škody, přičemž odkazuje na ustanovení § 136 občanského soudního řádu.¹¹⁹ Předem výkladu týkajícího se jednotlivých způsobů, které vedou ke zjištění podílu konkrétního emitenta, tedy *rozptylové studie* a *Gaussova matematického modelu*, je nutné se pozastavit nad odkazem Nejvyššího soudu na ustanovení § 136 občanského soudního řádu.

Ustanovení § 136 občanského soudního řádu stanoví, že pokud výši nároku lze zjistit pouze s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy. Jedná se tedy o situaci, kdy rozhodnutí soudu nelze opřít o skutkové zjištění čerpané z konkrétního důkazu, a současně nelze žalobu zamítnout pro neunesení důkazního břemene. Toto ustanovení by mělo být soudem využíváno jen v mimořádných situacích, a to z důvodu, aby takovýto postup nevyvolával dojem soudcovské libovůle.¹²⁰

Při užití předmětného ustanovení nesmí soud rozhodnout na základě ničím nepodložené volné úvahy. Nejvyšší soud uvedl, že pokud lze zjistit výši nároku jen s nepoměrnými obtížemi, nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1880/2007.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-1]. Dostupné z: www.aspi.cz.

Podle ustanovení § 136 občanského soudního řádu může soud postupovat tehdy, je-li jistý právní základ uplatňovaného nároku. Při následném určení takové výše nároku jsou podkladem pro úvahu soudu takové skutečnosti, které vycházejí ze souvislostí posuzovaného případu, a které umožňují učinit určité kvantitativní závěry o výši uplatněného nároku. Z tohoto vyplývá, že se nejedná o stanovení výše nároku zcela volnou úvahou soudu.¹²¹

Soud tedy může svou úvahu použít toliko ve vztahu k výši nároku, nikoli k jeho základu. Základ nároku musí být prokázán vždy. Soud takovou úvahu tedy užije v situaci, kdy je zřejmé, že „žalovaný má zaplatit“, ale není z konkrétních důkazů zjištělné, kolik by to mělo být.¹²²

Rozptylová studie

Za rozptylovou studii je označován dokument, který na základě vypočtených modelových hodnot znečištění hodnotí vliv stávajících nebo plánovaných zdrojů znečišťování ovzduší na stávající úroveň znečištění v lokalitě. Rozptylová studie je nezbytným podkladem například při umístění stacionárního zdroje znečištění – v oblasti energetiky, spalování paliv v kotlích o celkovém jmenovitém tepelném příkonu než 5 MW.¹²³

Obsahové náležitosti rozptylové studie jsou definovány v příloze č. 15 k vyhlášce č. 415/2012 Sb., o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší. Konkrétně jsou jimi (i) zadání rozptylové studie, (ii) použitá metodika výpočtu, (iii) vstupní údaje, které zahrnují umístění záměru, údaje o zdrojích, meteorologické podklady, popis referenčních bodů, znečišťující látky a příslušné emisní limity a hodnocení úrovní znečištění v předmětné lokalitě, (iv) výsledky rozptylové studie, (v) návrh kompenzačních opatření, (vi) závěrečné hodnocení a (vii) seznam použitých podkladů.

V rámci použité metodiky se musí rozptylová studie vypořádat s typem a verzí modelu, který bude pro studii použit. Dále je nutné uvést přehled referenčních

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 418/2009.

¹²² JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-1]. Dostupné z: www.aspi.cz.

¹²³ Ministerstvo životního prostředí, odbor ochrany ovzduší. *Metodický pokyn pro vypracování rozptylových studií podle § 32 odst. 1 písm. e) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší* [online]. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/\\$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf).

metod podle přílohy č. 6 vyhlášky č. 330/2012 Sb., o způsobu posuzování a vyhodnocení úrovně znečištění, rozsahu informování veřejnosti o úrovni znečištění a při smogových situacích. Tyto referenční metody stanoví, jaký je postup při odebrání vzorků a provádění analýz při stacionárním měření pro jednotlivé škodlivé látky. Stěžejní pro rozptylovou studii je výběr referenčního modelu pro její zpracování. Předmětná vyhláška v příloze č. 6 části C předpokládá užití modelu s názvem SYMOS'97 a ATEM. Oba modely se užívají pro městské oblasti nad úrovní střech budov a venkovské oblasti, pro všechny zdroje znečišťování a pro velikost výpočetní oblasti do 70 km od zdroje znečišťování (přičemž Metodický pokyn vydaný Ministerstvem pro životní prostředí ČR uvádí vzdálenost až 100 km od zdroje znečištění). Tyto modely však nejsou vhodné pro znečišťující látky s krátkou dobou setrvání v atmosféře, sekundární nebo rychle reagující znečišťující látky (např. troposférický ozon nebo sekundární částice), ani pro zjištění pozadových úrovní znečištění způsobených vzdálenějšími zdroji znečišťování, jak plyne z předmětné vyhlášky.

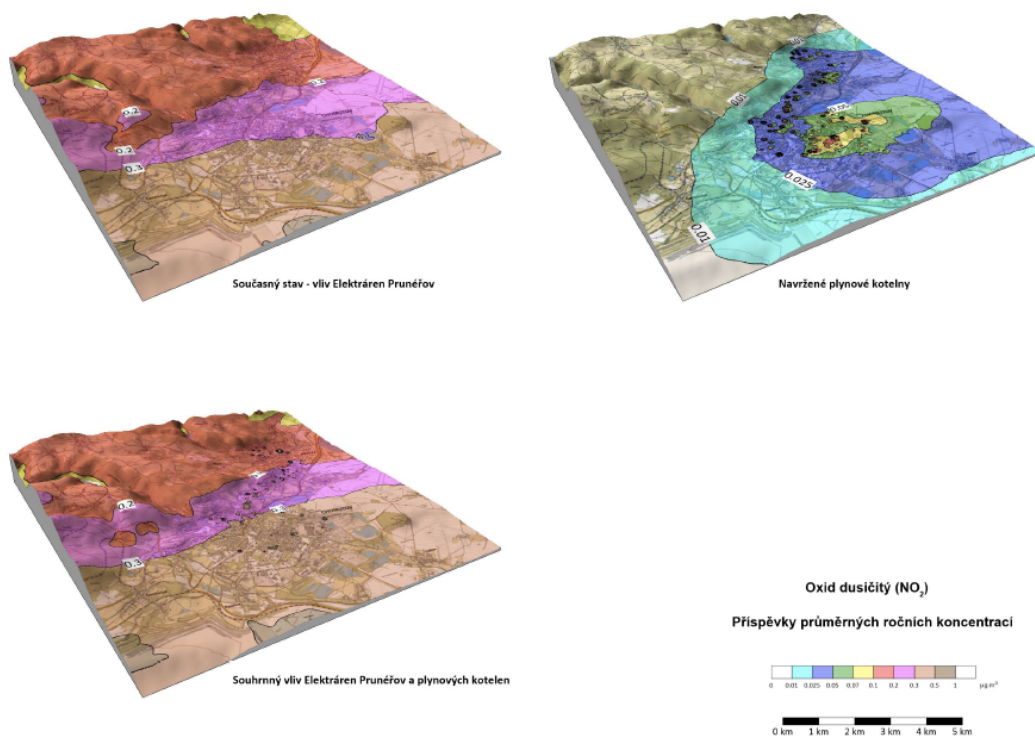
U vstupních údajů je namísto zmínit požadavek na popis umístění záměru, resp. řešeného území, který zahrnuje popis a mapu umístění zdroje ve vztahu k obytné a jiné zástavbě a popis reliéfu (terénních poměrů) území. Dále pak jsou brány v potaz meteorologické podklady, jelikož v rozptylové studii se uvádí tzv. *větrná růžice*. U větrné růžice se uvádí mimo jiné její souřadnice, období, pro které byla zpracována, jak byla počítána a případně jakou verzí modelu byla počítána. Pro vytvoření růžice se doporučuje využít zprůměrovaných dat za posledních 5 let, a to z důvodu vyloučení větších výkyvů meteorologických změn. Studie obsahuje také popis referenčních bodů, který je důležitý pro vyhodnocení maximální úrovně znečištění v místě dotyku *kouřové vlečky* (prostorový útvar v ovzduší obsahující kouř a další znečišťující látky souvisle emitované z jednotlivého zdroje nebo skupiny zdrojů¹²⁴).

Výsledkem rozptylové studie je popis a vyhodnocení budoucí úrovně znečištění ovzduší a předpoklad plnění imisních limitů s ohledem na stávající úroveň znečištění v konkrétní lokalitě. Studie musí ve svém závěru taktéž obsahovat návrhy kompenzačních opatření. Jedná se konkrétní popis takových opatření, které budou kompenzovat vznik konkrétních škodlivých látek, přičemž

¹²⁴ Elektronický meteorologický slovník. *Vlečka kouřová* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz/heslo/4327>.

musí být stanoven i přesný termín jejich realizace nebo jejich časový plán v případě opakovaně uplatňovaných opatření.¹²⁵

Grafickou podobu rozptylové studie je možné demonstrovat na rozptylové studii „Případová studie odpojení města Chomutov od centrálního zdroje tepla“ týkající se vlivu Elektráren Prunéřov.

Obrázek č. 1: Příspěvky průměrných ročních koncentrací NO₂ Elektráren Prunéřov

Gaussův matematický model

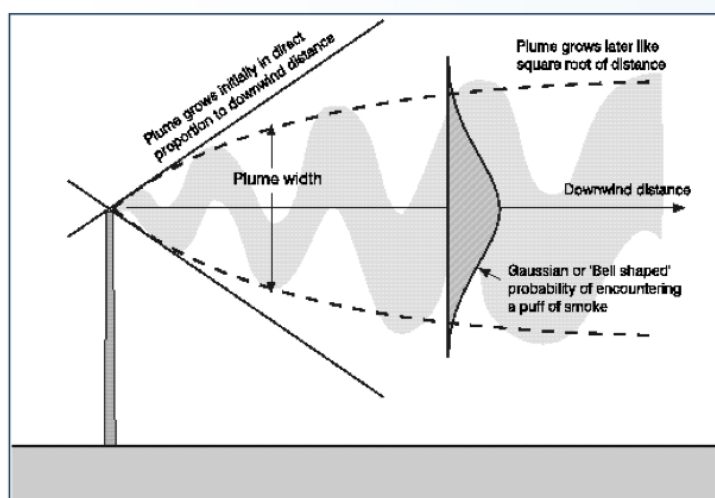
Gaussův matematický model je nejjednodušším a historicky nejstarším druhem modelu znečištění ovzduší. Tento model je založen na předpokladu prostorově a časově konstantní horizontální rychlosti proudění v celé zájmové oblasti takového modelu. To mimo jiné znamená, že trajektorie, která vychází ze zdroje znečištění ovzduší, je horizontálně přímková. Jelikož je taková hypotéza velmi zjednodušující, je použitelnost tohoto modelu omezena na prostorové měřítko maximálně do 100 km od zdroje znečištění.¹²⁶ Obecně tento model patří do skupiny analytických modelů, jelikož je založen na řešení rovnic zohledňujících

¹²⁵ Ministerstvo životního prostředí, odbor ochrany ovzduší. *Metodický pokyn pro vypracování rozptylových studií podle § 32 odst. 1 písm. e) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší* [online]. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/\\$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf).

¹²⁶ Elektronický meteorologický slovník. *Model rozptylový gaussovský* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz/heslo/2130>.

chemické procesy, transport a difúzi (procesu samovolného rozptylování částic v prostoru) znečišťujících látek v ovzduší. Gaussovský (matematický) model je typický pro svůj předpoklad, že turbulentní rozptyl může být popsán pomocí Gaussovské distribuce.¹²⁷ Gaussova distribuce neboli normální rozdělení se řadí mezi nejdůležitější rozdělení pravděpodobnosti spojité náhodné veličiny. Gaussova distribuce je tak ideální pro modelaci náhodných dějů, které se vyskytují v přírodě. S touto metodou se pojí často zmiňované náhodné chyby (např. chyby měření), které mohou být způsobeny velkým počtem neznámých a vzájemně nezávislých příčin. Z tohoto důvodu tak bývá tato metoda označována jako *zákon chyby*.¹²⁸ Jinými slovy se tedy zjišťuje takový stav, který se jeví jako vysoce pravděpodobný s ohledem na statistickou přesnost, ale fakticky se může v jednotlivých konkrétních případech mýlit.

Pro zjišťování odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi je podstatné využití *rovnice Gaussovské vlečky*. Tato rovnice představuje průměrnou koncentraci látky emitované ze stálého, vyvýšeného bodového zdroje¹²⁹ (typicky tedy komín elektrárny).

Obrázek č. 2: Rovnice Gaussovské vlečky

Rovnice Gaussovské vlečky může mít takovouto grafickou podobu, kdy se ze stacionárního zdroje znečištění ovzduší s ohledem na všechny relevantní

¹²⁷ CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *Aplikace modelů v oblasti životního prostředí* [online]. s. 74, 2011 [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: http://invenio.nusl.cz/record/361850/files/nusl-361850_1.pdf.

¹²⁸ WikiSkripta. *Normální rozdělení* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Normální%C3%AD_rozdělení%C3%AD.

¹²⁹ DVORSKÁ, Alice. Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí. *Rozptylové modelování* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/jaro2015/ENV003/Rozptylove_modely.pdf?lang=en.

skutečnosti zjišťuje mimo jiné směr a intenzita emisí vypouštěných konkrétním emitentem.

V neposlední řadě je zapotřebí uvést, že Gaussův matematický model je využíván oběma výše uvedenými modely, tedy jak modelem SYMOS'97, tak modelem ATEM.¹³⁰

Historické škody a stará zátěž životního prostředí

Při hledání viníka (škůdce) konkrétních škod způsobených emisemi a exhalacemi je nezbytné se zamyslet i nad tím, zda lze škůdci klást za vinu současný stav. Nezřídka se stává, že ke škodě dochází jakožto k následku dlouhodobého působení negativních vlivů, kterými však nemusí nutně být „pouhé“ emise, respektive emise emitované pouze jedním emitentem.

Tato problematika je z hlediska právního, ale i věcného a odborného, jednou z nejsložitějších z pohledu dovození odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi. Je však třeba mít na paměti vysokou závažnost těchto situací, jelikož hrozí neočekávané zvraty a katastrofy, které působí pomalu a skrytě, ale i náhle, a poškozují a ohrožují lidský život, zdraví i životní prostředí.¹³¹ Životní prostředí ve 20. století nebylo prioritou pro tehdejší vládnoucí vrstvy v Československé republice (resp. ČSFR). V tomto období vešly ve známost tzv. *kyselé deště*. Vlivem těchto dešťů se měnil chemismus vodních toků a docházelo ke změnám v ekosystémech. Z počátku bylo negativní působení *kyselých dešťů* posuzováno především ve vztahu k acidifikaci vod a narušení populací ryb a ostatních živočichů žijících v řekách a jezerech. Počátkem 80. let však začalo být pozorováno, že tyto deště negativně působí i na lesy. Acidifikace byla následně přijata jako jeden z hlavních faktorů, který se podílel (podílí) na zhoršeném stavu lesů nejen v Evropě, ale také v Severní Americe.¹³²

Acidifikaci lesních porostů v současné České republice však nelze klást za vinu pouze emisím. Tento proces je dále urychlován (i) pěstováním lesa v nepřirozené druhové skladbě a nepřirozeným způsobem, (ii) atmosférickou depozicí okyselujících látek (zejména oxidovaných sloučenin síry a dusíku

¹³⁰ DVORSKÁ, Alice. Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí. *Rozptylové modelování* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/jaro2015/ENV003/Rozptylove_modely.pdf?lang=en.

¹³¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999. s. 117.

¹³² RUŠKA, Jakub a CIENCIALA, Emil, ed. *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd - limitující faktor současného lesnictví*. 2. vyd. Praha: Česká geologická služba, 2005. s. 17-18.

původem z imisí) a (iii) zvýšením rychlosti vstupu okyselujících látek v důsledku pěstování jehličnatých dřevin na místech, kde dříve rostly listnaté stromy. Jehličnaté stromy totiž zapříčiňují v důsledku velikosti povrchu jehlic i skutečnosti celoročního olistění dřevin, že do půdy vstoupí mnohem více okyselujících látek než do půdy porostlé listnatými stromy. V důsledku změny skladby lesních porostů ve velké většině lesů v ČR lze odhadnout, že se tímto kyselá zátěž lesních půd až ztrojnásobila. Z tohoto vyplývá, že imise nejsou jediným stresorem, který způsobuje poškození dřevin. Problematická je i skutečnost, že se, jak uvedeno výše, zjišťuje (vyčísľuje) škoda na lesních porostech vždy za jeden kalendářní rok. Za jeden rok však může vlivem emisí dojít toliko k možnému přispění k dlouhodobému poškození lesů.¹³³

Příčinná souvislost

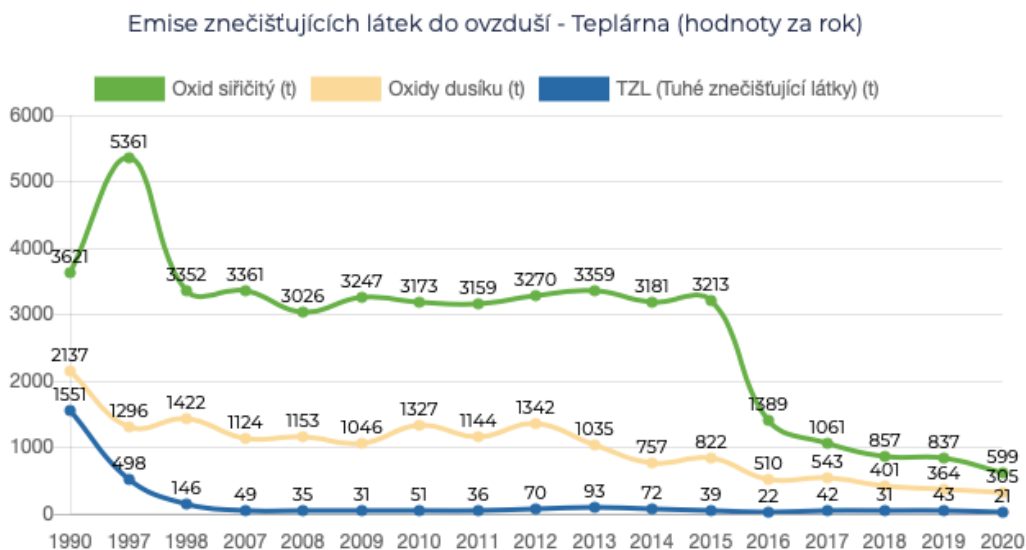
Za tohoto skutkového stavu je velmi obtížné objektivně posoudit příčinnou souvislost mezi nyní emitovanými škodlivými látkami a škodou na lesních porostech v dnešních dnech případně vzniklou. *De facto* může nastat situace, ve které příčina časově nepředchází následek. Rozptylové studie, které jsou v těchto sporech pokaždé vztyčnými body žalobce (v případě lesních porostů Lesy ČR) a jeho hlavním důkazem, slouží totiž k výpočtu podílu konkrétního žalovaného (emitenta) na průměrné imisní situaci v daném roce a referenčním bodě. Autoři takto vypracovaných posudků se však následně nesnaží spojit tyto zjištěné hodnoty se škodou, která v konkrétním roce nastala. Toto má za následek absurdní závěr, jelikož v případě součtu příspěvků jednotlivých emitentů v daném místě, který by byl např. 1000x menší, byly by i přesto jejich proporce zachovány, a Lesy ČR by pak po jednotlivých emitentech požadovaly úhradu škody v naprosto stejné výši. Stejná absurdita nastává, pokud by všichni emitenti až na jednoho zcela zastavili produkování „svých“ emisí. Pak by celá škoda za předmětný rok byla požadována po tomto jediném zbývající zdroj, zcela bez vztahu k absolutní velikosti jeho emise. I přes tyto skutečnosti je však do dnešního dne rozhodovací praxe obecných soudů v otázce odpovědnosti za škodu způsobenou emisemi a exhalacemi

¹³³ HOŠEK, Jan. *Znalecký posudek: Posudek k oprávněnosti nároku a způsobu stanovení výše škody vzniklé podnikem LČR, s. p. působením imisí*. 2008. s. 13-29.

nejednotná, když i přes předkládání *de facto* stejného důkazního materiálu rozhodují obecné soudy napříč republikou nejednotně.¹³⁴

Požadování Lesů ČR po jednotlivých emitentech částky zjištěné výše nastíněným postupem za každý jednotlivý rok může být ze strany jednotlivých emitentů považováno za nepřilíš logické. To je také zapříčiněno právní úpravou, která byla koncipována za zcela jiné situace, tedy na konci 20. století, kdy emitenti měli možnost emitovat téměř cokoli, a to vzhledem k pojetí ekologie v komunistických dobách. V současné době je však situace zcela odlišná. Je notorií, že se Evropská unie snaží emitované škodlivé látky podstatně snižovat a bdí nad dodržování evropského práva, které má tohoto docílit (viz kapitola 3.1.1 spory plynoucí z porušení unijního práva). Konkrétní snížení emitovaných látek do ovzduší je patrné například u Plzeňské teplárenské, a. s. Tento emitent ve srovnání s rokem 1997, kdy emitoval celkem 5.361 tun oxidu siřičitého za rok, v roce 2020 emitoval „pouze“ 599 tun této škodlivé látky. Jelikož se však snižují podíly emitovaných látek napříč všemi emitenty (vlivem přísnější právní regulace), čelí Plzeňská teplárenská žalobám na zaplacení ze strany Lesů v podstatě stejných částek, jako tomu bylo v dřívějších letech.

Vývoj emisí od roku 1990

Obrázek č. 3: Vývoj emisí teplárny od roku 1990 (Plzeňská teplárenská, a. s.)

¹³⁴ HOŠEK, Jan. *Znalecký posudek: Posudek k oprávněnosti nároku a způsobu stanovení výše škody vzniklé podnikem LČR, s. p. působením imisí*. 2008. s. 19.

6. Exkurs do právní úpravy SRN

Institut náhrady škody je ve Spolkové republice Německo (SRN) upraven v tamním občanském zákoníku – Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Obecné ustanovení § 249 odst. 1 BGB ukládá škůdci povinnost uvedení stavu jím způsobeného do stavu předešlého (tedy přecházejícímu protiprávnímu jednání). Jedná se tedy o obdobný požadavek, který je zakotven i v českém občanském zákoníku. V případě újmy na zdraví (zranění) pak BGB předpokládá náhradu takovéto újmy v penězích. Totéž platí pro situaci, kdy není možné poškozenou věc uvést do předešlého stavu anebo je navrácení do původního stavu nepřiměřeně nákladné (srov. ustanovení § 250 odst. 1 a § 251 BGB). Poškozený má při náhradě škody i nárok na ušlý zisk. Ušlý zisk je takový, který lze s pravděpodobností očekávat po obvyklém průběhu událostí (ustanovení § 252 BGB). Zvláštnímu postavení v náhradě škody se pak dostává odškodnění v případě nemajetkové újmy, kterou může být ublížení na zdraví či zasahování do práv na svobodu a sexuální orientaci (ustanovení 253 BGB). Takováto nemajetková újma je odškodňována v penězích.

Model české právní úpravy odpovědnosti vychází především z modelu inspirovaného právní úpravou v SRN. Tento model vyhází z několika základních pravidel: (i) v právní úpravě v SRN se zásadně odlišuje odpovědnost ze smlouvy a odpovědnost z deliktu, (ii) SRN akceptuje, že deliktní odpovědnost, která je povolána k ochraně kohokoli, je omezena toliko na zásahy do absolutních práv a (ii) smluvní odpovědnost, která navazuje na práva a povinnosti smluvních stran, je pro poškozeného co do rozsahu i podmínek výhodnější, neb mezi smluvními partnery panuje užší vztah. BGB obsahuje od svého schválení v roce 1896 tři hlavní deliktní klauzule. Jsou jimi zásah do absolutního práva nebo právem chráněného statku (ustanovení § 823 odst. 1 BGB), porušení ochranné normy (ustanovení § 823 odst. 2 BGB) a úmyslné porušení dobrých mravů (ustanovení § 826 BGB).¹³⁵

Stěžejní normou pro deliktní právo v SRN je první ze zmíněných ustanovení ve větě předchozí, tedy ustanovení § 823 odst. 1 BGB. Toto ustanovení podmiňuje nárok na náhradu škody (újmy) zásahem do některého z absolutních práv. Jinými slovy tedy lze požadovat náhradu škody (újmy) za podmínky, že ji škůdce způsobil vlastním zaviněním a zároveň při tomto zasáhl do některého z právem chráněných

¹³⁵ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 25-30.

zájmů. Mezi takovéto zájmy patří podle BGB výslovně život, tělo, zdraví, svoboda (ve smyslu svobody pohybu) a dále pak také vlastnické nebo obdobné právo. Stěžejním principem německého deliktního práva je tedy ochrana právem chráněných statků (toto je označováno jako tzv. *Rechtsgutprinzip*). Hovoříme-li o relativních právech, nejsou tato v rámci předmětného ustanovení chráněna.¹³⁶

Náhrada škody (újmy) při porušení objektivní normy stíhá povinnosti k náhradě škody (újmy) toho, kdo zaviněně poruší normu sloužící k ochraně jiného. Přidanou hodnotou ustanovení § 823 odst. 2 BGB oproti odstavci prvému stejného ustanovení je „posunutí“ ochrany absolutních statků do fáze jejich ohrožení, neboť odpovědnost zakládá již ono samotné porušení ochranné normy, a nikoli až zásah do absolutních práv (viz výše). Tímto dochází k onomu „posunutí vpřed“ i ve vztahu k zavinění, které se zkoumá v souvislosti s porušením ochranné normy. Uvedené však platí pouze pro ty ochranné normy, které „sankcionují“ již samotné jednání a nikoli až následek. Hlavním významem předmětné normy je rozšíření ochrany i na ty statky, které nespádají do odst. prvního předmětné normy. Doktrína dovodila, že do kategorie ochranných norem nepatří pouze zákony, ale také jakékoli abstraktní právní normy. *A contrario* tedy mezi ochranné normy nepatří individuální právní akty (rozhodnutí soudu, povinnosti vyplývající z obligací). Hojným zdrojem ochranných norem je pak kupříkladu trestní právo, resp. normy trestního práva. Ne každá norma trestního práva je však normou ochrannou. Za ochranné normy nejsou považovány ty, které slouží pouze obecným zájmům. Není jí pak z katalogu trestních norem například trestný čin padělání listin, jelikož ochrana majetku je v tomto ustanovení vyjádřena natolik nejasně a obecně, že přímý účel ochrany majetkových zájmů poškozeného nelze dovodit. Naopak normou trestního práva, která je i normou ochrannou, je například trestný čin vydírání či podvodu. Ochrannou normou je i zákaz nadměrných imisí na cizí pozemek. V souladu s rozhodovací praxí soudů v SRN musí škodná událost v konkrétním případě spadat do ochranné působnosti normy (tzv. *Schutzbereich*). Hlavní podmínkou je naplnění osobní působnosti ochranné normy, tedy že poškozený musí spadat do okruhu osob, které má předmětné ustanovení chránit. Příkladem může být škoda způsobená nesprávně upevněným lešením. Podnikatel se v takovémto případě například nemůže dovolávat norem povolaných k ochraně bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, jelikož tyto normy mají za cíl ochránit

¹³⁶ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 31.

zaměstnance. Důležitým aspektem taktéž je, že ke škodě musí dojít způsobem, který ochranná norma předpokládá.¹³⁷

Náhrada škody (újmy) při úmyslném porušení dobrých mravů je upravena v ustanovení § 826 BGB. V případě zasažení do absolutních práv poškozeného se sice naskýtá možnost využít pro odpovědnost škůdce ustanovení § 826 BGB, ale pouze teoreticky. Fakticky poškození volí k uplatnění (a získání) svých nároků spíše odpovědnost podle ustanovení § 823 odst. 1 BGB (zásah do subjektivních práv poškozeného). Je tomu tak z důvodu, že u tohoto ustanovení postačí prokázat nedbalost, a podmínka protiprávnosti je zpravidla splněna již zásahem. Pokud by však užili poškození cestu uplatněním svého nároku za pomoci ustanovení § 826 BGB, museli by poškození naproti tomu prokázat škůdčův úmysl a rozpor s dobrými mravy. V souladu s ustálenou judikaturou *Bundesgerichtshof* (BGH), tedy Spolkovým soudním dvorem, jež je obdobou Nejvyššího soudu v ČR, představují dobré mravy kategorii morálních norem, jejichž porušení je právem reprobováno (odmítnuto), jelikož odporuje pocitu slušnosti všech spravedlivě smýšlejících lidí (*Anstandsgefühl aller billig und gerecht Denker*). Takovouto formulaci však doktrína kritizuje, jelikož je neurčitá, když definici takto důležitého pojmu v rámci deliktního práva nelze odvozovat od empirických zjištění. Při zjišťování, co je a co již není v souladu s dobrými mravy, je zapotřebí vždy zkoumat účel a smysl konkrétní normy.¹³⁸

Co se samotných právních norem regulujících životní prostředí týče, nalezneme v právním řádu SRN odlišnou systematiku těchto norem oproti normám v právním řádu ČR. Právo životního prostředí SRN se skládá z (i) práva životního prostředí upraveného na ústavněprávní úrovni, jakož i z konkrétních ústavněprávních předpisů jednotlivých spolkových zemí (*Umweltverfassungsrecht*), (ii) práva životního prostředí upraveného na poli správně-právních předpisů (*Umweltverwaltungsrecht*), (iii) práva životního prostředí upraveného v trestněprávních předpisech (*Umweltstrafrecht*) a (iv) práva životního prostředí upraveného na úrovni soukromoprávních norem (*Umweltprivatrecht*). Právo životního prostředí v soukromoprávní sféře pak má mnoho pramenů práva. Mezi tyto se řadí: právo upravující odpovědnost za životní prostředí

¹³⁷ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 31-33.

¹³⁸ JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 33-34.

(*Umwelthaftungsrecht*), které mimo jiné upravuje nároky na náhradu škody vůči provozovatelům (emitentům), kde jsou tito odpovědni objektivně; právo, které upravuje, jaká omezení jsou povinni sousedi mezi sebou strpět (*Umweltnachbarrecht*); právo týkající se ekologických produktů (*Umweltproduktrecht*); environmentální smluvní právo (*Umweltvertragsrecht*); právo ochrany životního prostředí (*Umweltwettbewerbsrecht*); právo environmentálních společností (*Umweltgesellschaftsrecht*); a konečně environmentální pracovní právo (*Umweltarbeitsrecht*). Nejdůležitějšími právními normami spadajícími do oblasti soukromoprávní jsou zákon o odpovědnosti za životní prostředí (*Umwelthaftungsgesetz*) a německý občanský zákoník (BGB). Vzhledem k tématu práce je namísto zmínit právní předpis týkající se ochrany před emisemi (*Bundesimmissionsschutzgesetz*).¹³⁹

Zákon o odpovědnosti za životní prostředí (*Umwelthaftungsgesetz*) stanoví v ustanovení § 3 odst. 1 definici, že „Škoda vzniká v důsledku zásahu na životní prostředí, je-li způsobena látkami, vibracemi, hlukem, tlakem, paprsky, plyny, párami, teplem nebo jinými jevy, které se šíří v zemi, vzduchu nebo vodě“. I když, jak uvedeno výše, se jedná o sféru práva, ve kterém se uplatní odpovědnost za škodu vzniklou jakožto odpovědnost objektivní, umožňuje ustanovení § 4 zákona o odpovědnosti za životní prostředí zproštění odpovědnosti k náhradě škody v případě, že byla způsobena vyšší mocí. Tento právní předpis plní tři funkce, a sice kompenzační, preventivní a efektivního naplnění účelu (tj. předmětu právního předpisu).¹⁴⁰ Z tohoto vyplývá, že na základě zákona o odpovědnosti za životní prostředí se lze po emitentovi domáhat *peněžité* náhrady škody. I když je systematika právních norem v SRN odlišná od té v České republice, lze uzavřít, že odpovědnost za škodu způsobená emisemi a exhalacemi se ve svých obecných principech přespříliš neodlišuje.

¹³⁹ HÄNSEL, Richard. In: DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch, WAGNER, Erika a kol. *Umweltprivatrecht in Tschechien, Österreich und Deutschland": Sammelband aus dem internationalen Diplomand(in)en- und Dissertand(in)en- Seminar Umweltrecht Sommersemester 2014*. Prag: Ediční středisko PFUK v Praze, 2015. s. 28-29.

¹⁴⁰ HÄNSEL, Richard. In: DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch, WAGNER, Erika a kol. *Umweltprivatrecht in Tschechien, Österreich und Deutschland": Sammelband aus dem internationalen Diplomand(in)en- und Dissertand(in)en- Seminar Umweltrecht Sommersemester 2014*. Prag: Ediční středisko PFUK v Praze, 2015. s. 30-31.

7. Závěr

Tématem této práce byla odpovědnost za škody způsobené emisemi a exhalacemi. Na počátku práce byl věnován prostor historickému exkursu, který stručně objasňuje vývoj právních předpisů týkající se odpovědnosti za škody s důrazem na škody způsobené emisemi a exhalacemi. Následně bylo pojednáváno o právních pramenech předmětné právní úpravy, kdy pro právní úpravu v České republice je velmi významná legislativa přijímaná v rámci práva Evropské unie, které je závazné i pro Českou republiku. Práce se taktéž vypořádává s pojmy, které jsou v rámci problematiky odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi stěžejními. Pojednáváno bylo taktéž o věcné legitimaci, kdy dochází ke zkoumání problematiky jak aktivní, tak pasivní věcné legitimace. V rámci pasivní věcné legitimace je tato problematika rozlišena podle možných emitentů na emitenty z řad fyzických osob, z řad automobilové dopravy a v neposlední řadě z řad největších emitentů představovaných elektrárnami, teplárnami apod. Pozornost byla věnována taktéž úloze soudního znalce, který je povoláván nejen k odbornému vyčíslení způsobených škod, ale i k posouzení kauzálního nexu mezi příčinnou a následkem. Prostor byl věnován taktéž exkursu do právní úpravy SRN, která si je s právní úpravou v České republice velmi blízká. Lze tedy konstatovat, že cíle stanovené v úvodu této práce byly naplněny.

V samotném závěru práce je kromě zhodnocení cílů práce nezbytné krátké zamyšlení nad prací pojednávanou problematikou ve vztahu k právní úpravě *de lege ferenda*. Problematickým při uplatňování nároků z odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi byla v případě uplatňování tohoto nároku (nejen) ze strany Lesů ČR skutečnost, že jednotliví emitenti jsou za škodu způsobenou odpovědní i v případě, že dodržují veškeré emisní a imisní limity. Jinými slovy toto v praxi znamenalo, že i když emitent investuje značné finanční prostředky do zamezení emitování jednotlivých škodlivých látek (např. mechanismy pro odsíření), je i přes to, že díky této investici nebude přespříliš zatěžovat životní prostředí, odpovědný za škody způsobené na lesních porostech. Důvodem tohoto konstruktu byla zejména skutečnost, že v době přijímání předmětných právních předpisů byly lesní porosty zdevastovány vlivem imisí, které byly po dlouhá léta na území dnešní České republiky i přes soustavné překračování jejich limitů akceptovány. V současné době se však faktický stav emitovaných látek zlepšil (emitovaných škodlivých látek je méně), jsou povětšinou dodržovány imisní limity

a došlo obecně ke značnému zlepšení stavu lesních porostů. O zlepšení stavu lesních porostů a životního prostředí svědčí i skutečnost, že například ekosystémy na Šumavě se zotavují z okyselení způsobeného ve 20. století rychleji, než se původně předpokládalo.¹⁴¹ Uvedené ale nebylo reflektováno změnou příslušných právních předpisů. Tak tomu bylo do 1. 1. 2019. Tento den totiž vešla v účinnost změna vyhlášky č. 55/1999 Sb., která byla provedena vyhláškou 296/2018 Sb.

Vyhláška č. 55/1999 Sb. slouží, jak již bylo uvedeno výše, jakožto nástroj k vyčíslování celkové škody způsobené na lesních porostech. Do konce roku 2018 nebyl ve vyhlášce brán zřetel a pro celkový výpočet škody způsobené na lesních porostech nemělo významu, zda emitent, který je označován za odpovědného za způsobené škody, překročil v daném roce, za který je náhrada škody požadována, limity stanovené pro exhalování jednotlivých znečišťujících látek, či nikoli. To se však novelou provedenou s účinností od 1. 1. 2019 změnilo. Vyhláška nově do svého ustanovení § 2 zahrnuje odst. 7 ve znění: *„Výši škody způsobené emisemi lze podle této vyhlášky určit u emisí, pro které je stanoven emisní limit vyhlášený pro ochranu ekosystémů a vegetace podle jiného právního předpisu. Zároveň lze výši této škody určit pouze za kalendářní rok, ve kterém byl na daném území překročen emisní limit pro konkrétní znečišťující látku podle jiného právního předpisu.“* Jiným právním předpisem se rozumí zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Jedná se o významný předěl v náhradách škody způsobených emisemi a exhalacemi na lesních porostech, jelikož od data 1. 1. 2019 lze požadovat (určit) náhradu škody pouze v případě, že za předmětný kalendářní rok byl na daném území překročen emisní limit pro konkrétní znečišťující látku. Předmětná vyhláška nově určuje, že po emitentovi nelze žádat náhradu škodu, pokud emitent nepřekračuje zákonem stanovené emisní limity.

Optikou Lesů ČR však situace taktéž není jednoduchá. Současný právní rámec totiž neupravuje efektivně možnost domáhat se náhrady škody po jednotlivých emitentech jinak než prostřednictvím soukromoprávní žaloby, tedy tak, jak bylo uvedeno v této práci. Prokazování příčinné souvislosti mezi škodou způsobenou a emitováním škodlivých látek jednotlivými emitenti zdá se být velmi problematickým. Z tohoto důvodu by bylo vhodné jako *de lege ferenda* umožnit případným poškozeným, kteří se nachází v obdobné pozici jako Lesy ČR, uplatnit

¹⁴¹ Česká televize: Zpravodajství ČT 24. *Ekosystémy na Šumavě se zotavují z okyselení rychleji, než se čekalo* [online]. 9. 11. 2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3397142-ekosystemy-na-sumave-se-zotavuji-z-okyseleni-rychleji-nez-se-cekalo>.

svůj tvrzený nárok na základě mechanismu, který by byl schopen náklady v předmětné environmentální zátěži snížit nebo jej převést na jejího původce.

Za tímto účelem byl mezi lety 2008 – 2009 vypracován návrh nového systému kompenzace imisních škod vlastníkům lesa, za kterým stojí mnoho významných institucí. Tento návrh ve svém textu odkazuje mimo jiné na tzv. Bílou knihu (*White Paper*), která byla vydána Evropskou unií. Bílá kniha se věnuje odpovědnosti za škody na životních prostředí v zemích EU. Tento dokument detailně popisuje pojem ekologické odpovědnosti a jeho režimu v EU, věnuje se charakteristickým prvkům režimu odpovědnosti, a zmiňuje nutnost uplatňování zásady subsidiarity a proporcionality, která je v jednotlivých státech EU v současné době uplatňována nejednotně. Předmětný dokument ve svých přílohách uvádí přehled systémů občanské odpovědnosti celkem v 15 členských státech, hodnotí ekonomické aspekty odpovědnosti a cituje společné kompenzační systémy pro nápravu ekologických škod.

Z Bílé knihy vychází i závěr návrhu nového systému kompenzace imisních škod vlastníkům lesa, když konstatuje, že je v novém systému kompenzace vždy nezbytné postupovat na základě tzv. duálního integrovaného přístupu, který byl doporučen Evropskou komisí. Tento přístup využívá mechanismy přímé odpovědnosti za škodu, jakož i mechanismy kolektivního odškodnění škod na životním prostředí prostřednictvím kompenzačních fondů. Takovýto nový systém by mohl zásadně změnit kompenzaci imisních škod na lese jejich vlastníkům.¹⁴² Nastíněné řešení předmětné problematiky by mohlo být, dle názoru autora práce, jednou z možností, kterou by se mohla otázka právní regulace odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi ubírat a mohla by být variantou spravedlivější, než je tomu doposud.

I když je debata vedená za účelem nalezení shody mezi jednotlivými stranami náročná, je nepochybné, že budou muset vlastníci lesů, emitenti či dotčená ministerstva nalézt shodu na společném postupu, neb systém odpovědnosti za škody způsobené emisemi a exhalacemi na lesních porostech musí doznat změn.

¹⁴² VRUBEL, Jiří a kol. EKOTOXA s.r.o. *Výzkumné projekty: Grantové služby Lesy ČR* [online]. 2009. s. 29, 83. [cit. 2021-11-09]. Dostupné z: <https://lesy.cz/wp-content/uploads/2016/12/imise-kompenzace-skod-web.pdf>.

Cizojazyčné resumé

This diploma thesis deals with liability for damages caused by emissions and exhalations.

At the beginning of the thesis is discussed the history of liability for damage, especially for damage caused by emissions and exhalations. Subsequently, the work presents the relevant legal sources of the legislation, where special emphasis is placed on the legislation of the issue within the European Union. The thesis is also devoted to important concepts related to the topic.

Substantive legitimacy is also addressed. Specifically, the work examines both active and passive material identity. In the case of passive material identity, it is further differentiated according to possible issuers into issuers as (i) natural persons, (ii) transports and (iii) the largest issuers, such as power plants (damage from operating activities).

The work also deals with the role of a forensic expert, who is called not only to professionally quantify the damage caused, but also to assess the causal link between causal and consequence. The issue of the so-called smoke siding, dispersion study or Gaussian mathematical model are also incorporated.

The conclusion of the thesis is devoted to an excursion into the legislation of the Federal Republic of Germany, which is very close to the legislation in the Czech Republic.

Finally, the *de lege ferenda* proposals are mentioned at the end of the thesis, which are based, among other things, on a document called "The White Paper". This document has been prepared by the European Union and addresses the characteristics of the liability regime and mentions the need to apply the principles of subsidiarity and proportionality.

Seznam použitých zdrojů

Mezinárodní smlouvy, směrnice a věstníky

- EVROPSKÁ UNIE. *Úřední věstník L 236* [online]. 2003, **46** [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:12003T/TXT>.
- EVROPSKÁ UNIE. *Úřední věstník C 399* [online]. 2019, **62** [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:399:FULL&from=SL>.
- EVROPSKÁ UNIE. *Úřední věstník C 289* [online]. 2021, **64** [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2021:289:FULL&from=EN>.
- Směrnice Evropského parlamentu a rady 2008/50/ES ze dne 21. 5. 2008, o *kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu*.
- Smlouva Celex 11957E, *Smlouva o fungování Evropské unie*, v konsolidovaném znění.
- Smlouva Celex 11992M, *Smlouva o Evropské unii*, v konsolidovaném znění.

Knihy

- ACHOUR, Gabriel, PELIKÁN Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: Key Publishing, 2015. 275 s. ISBN 978-80-7418-231-0.
- DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: UK – Nakladatelství Karolinum, 1999. 212 s. ISBN 80-7841-827-1.
- DAMOHORSKÝ, Milan, Vojtěch STEJSKAL a Erika WAGNER a kol. *Umweltprivatrecht in Tschechien, Österreich und Deutschland": Sammelband aus dem internationalen Diplomand(in)en- und Dissertand(in)en- Seminar Umweltrecht Sommersemester 2014*. Prag: Ediční středisko PFUK v Praze, 2015. 105 s. ISBN 978-80-87975-13-8.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HOŠEK, Jan. *Znalecký posudek: Posudek k oprávněnosti nároku a způsobu stanovení výše škody vzniklé podniku LČR, s.p. působením imisí*. 2008. 70 s.

- JANOUŠKOVÁ, Anežka. *Náhrada škody při porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 216 s. ISBN 978-80-7598-760-0.
- KINDL, Milan. *Úvod do práva životního prostředí*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2000. 101 s. ISBN 80-7082-689-4.
- PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef a BAJURA, Jan. *Úvod do studia občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 408 s. ISBN 978-80-7552-703-5.
- PLECITÝ, Vladimír, VRABEC, Josef a SALAČ, Josef. *Základy občanského práva*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 304 s. ISBN 978-807-3801-458.
- PSUTKA, Jindřich. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 416 s. ISBN 978-80-7357-559-5.
- RUŠKA, Jakub a CIENCIALA, Emil, ed. *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd - limitující faktor současného lesnictví*. 2. vyd. Praha: Česká geologická služba, 2005. 151 s. ISBN 80-7075-655-1.
- SKŘEJPEK, Michal. *Lex et ius: zákony a právo antického Říma*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. 319 s. ISBN 978-80-7380-686-6.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 350 s. ISBN 978-80-7380-566-1.
- SVOBODA, Karel. *Právo imisí, právo cesty a další sousedské spory*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 260 s. ISBN 978-80-7478-990-8.
- VRUBEL, Jiří a kol. EKOTOXA s.r.o. *Výzkumné projekty: Grantové služby Lesy ČR* [online]. 2009. 86 s. [cit. 2021-11-09]. Dostupné z: <https://lesycr.cz/wp-content/uploads/2016/12/imise-kompenzace-skod-web.pdf>.
- WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2015. 268 s. ISBN 978-80-7400-576-3.

Články

- ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem emise* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/emise>.
- ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem imise* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/imise>.
- ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání. *Pojem liberace* [online]. [cit. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/liberace>.
- BRZEZINA, Jáchym. Blog o meteorologii, hydrologii a kvalitě ovzduší. *Emise nejsou imise* [online]. 27. 2. 2021 [cit. 2021-11-18]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2021/02/27/emise-nejsou-imise/>.
- CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *Aplikace modelů v oblasti životního prostředí* [online]. 2011 [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: http://invenio.nusl.cz/record/361850/files/nusl-361850_1.pdf.
- Česká televize: Zpravodajství ČT 24. *Ekosystémy na Šumavě se zotavují z okyselení rychleji, než se čekalo* [online]. 9. 11. 2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3397142-ekosystemy-na-sumave-se-zotavuji-z-okyseleni-rychleji-nez-se-cekalo>.
- DVORSKÁ, Alice. Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí. *Rozptylové modelování* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/jaro2015/ENV003/Rozptylove_modely.pdf?lang=en.
- Elektronický meteorologický slovník. *Model rozptylový Gaussovský* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz/heslo/2130>.
- Elektronický meteorologický slovník. *Vlečka kouřová* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz/heslo/4327>.
- ENVIWIKI. *REZZO* [online]. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://enviwiki.cz/wiki/REZZO>.
- Evropská komise. *Únorové případy porušení právních předpisů: hlavní rozhodnutí* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/inf_21_441?fbclid=IwAR33upRytkJCxBoTZ67Uj6stfqswEAYXyNmvcJMq-bgU5i2bgavSdhrqyPI.

- Integrovaný registr znečišťování. *Registry znečišťování* [online]. Ministerstvo životního prostředí ČR [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://enviwiki.cz/wiki/REZZO>.
- Justice.cz. *Kdo je znalec* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://znalci.justice.cz/kdo-je-znalec/>.
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Majetková újma (škoda)* [online]. [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/majetkova-ujma-skoda>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní soustava povolání. *Kompetenční model NSP* [online]. [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <http://kompetence.nsp.cz/napoveda.aspx>.
- Ministerstvo životního prostředí, odbor ochrany ovzduší. *Metodický pokyn pro vypracování rozptylových studií podle § 32 odst. 1 písm. e) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší* [online]. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/\\$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/autorizace/$FILE/000-Metodicky_pokynRS-20190708.pdf).
- MONACO, Lucia. Teoria e Storia del Diritto Privato: Rivista Internazionale Online - Peer Reviewed Journal. *Sensibilità ambientali nel diritto romano, tra prerogative dei singoli e bisogni della collettività* [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: http://www.teoriaestoriadeldirittoprivato.com/index.php?com=statics&option=index&cID=260#_ftn1.
- OBST, Radim. *Odpovědnost za škodu z provozní činnosti a zproštění povinnosti k náhradě škody*. Epravo.cz [online]. 25. 3. 2020 [cit. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-skodu-z-provozni-cinnosti-a-zprosteni-povinnosti-k-nahrade-skody-110785.html>.
- PAVY, Eeva. Lisabonská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2021 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>.
- PROKINOVÁ, Evženie. *Fuzariózy obilnin (růžovění klasů obilnin)*. Agromanual.cz [online]. 23. 06. 2017 [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://www.agromanual.cz/cz/clanky/ochrana-rostlin-a-pestovani/choroby/fuzariozy-obilnin-ruzoveni-klasu-obilnin>.

- Univerzita Palackého v Olomouci. *Kvazikontrakty a kvazidelikty* [online]. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://www.studocu.com/cs/document/univerzita-palackeho-v-olomouci/rimske-pravo/80-kvazikontrakty-a-kvazidelikty/3270347>.
- Význam slova. *Pojem exhalace* [online]. [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: <https://www.vyznam-slova.com/Exhalace>.
- WikiSkripta. *Normální rozdělení* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Normáln%C3%AD_rozdělen%C3%AD.
- Zpravodajství – Evropský parlament. *Emise CO2 z aut: fakta a čísla (infografika)* [online]. 18. 4. 2019 [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20190313STO31218/emise-co2-z-aut-fakta-a-cisla-infografika>.

Komentáře

- Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze) [online]. 2012 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-1]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019. 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákony a podzákoné právní předpisy

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 309/1991 Sb., *o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 114/1992 Sb., *o ochraně přírody a krajiny*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 289/1995 Sb., *lesní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 82/1998 Sb., *o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 254/2001 Sb., *o vodách a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 86/2002 Sb., *o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 150/2002 Sb., *soudní řád správní*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/2004 Sb., *o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 167/2008 Sb., *o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 201/2012 Sb., *o ochraně ovzduší*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 78/1996 Sb., *o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 55/1999 Sb., *o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 330/2012 Sb., *o způsobu posuzování a vyhodnocení úrovně znečištění, rozsahu informování veřejnosti o úrovni znečištění a při smogových situacích*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 415/2012 Sb., *o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší*, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 46/1967 Sb., *o vypořádání škod způsobených provozní hospodářskou činností socialistických organizací na hmotném majetku*

jiných socialistických organizací a o náhradách v investiční výstavbě, ve znění pozdějších předpisů.

- *Bürgerliches Gesetzbuch* in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3515) geändert worden ist.
- *Umwelthaftungsgesetz* vom 10. Dezember 1990 (BGBl. I S. 2634), das zuletzt durch Artikel 6 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2421) geändert worden ist.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb., *obecný zákoník občanský*, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Rozsudek SDEU ze dne 15. 7. 1964 ve věci 6-64.
- Rozsudek SDEU ze dne 5. 4. 2017 ve věci C-488/15.
- Rozsudek SDEU ze dne 3. 6. 2021 ve věci C-635/18.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19. 1. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 7. 2002, sp. zn. III. ÚS 21/02.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1464/07.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 451/11.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. III. ÚS 1957/19.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 2552/18.
- Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 1990, sp. zn. 1 Cz 20/90.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1150/99.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1935/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2749/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1331/2005.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2808/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. 25 Cdo 529/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3532/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2600/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1880/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 418/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 5176/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3734/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 25 Cdo 2614/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. 25 Cdo 2743/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2013 sp. zn. 25 Cdo 2381/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 5. 5. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2782/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 22 Cdo 5252/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 25 Cdo 2466/2014.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4847/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1127/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 3. 2021, sp. zn. 26 Cdo 2171/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3223/2020.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 29. 10. 2014, č. j. 2 As 127/2014-32.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 14. 11. 2014, č. j. 6 As 1/2014-30.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 1 Co 64/2011.
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 8. 2020, č. j. 95 Co 92/2020-422.

Obrázky

- Obrázek č. 1: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. *Rozptylová studie: Případová studie odpojení města Chomutov od centrálního zdroje tepla* [online]. 2020 [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://www.cezteplarenska.cz/file/edee/2020/06/pripadova-studie_cez-chomutov_vec_final.pdf.
- Obrázek č. 2: DVORSKÁ, Alice. Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí. *Rozptylové modelování* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/jaro2015/ENV003/Rozptylove_modely.pdf?lang=en.
- Obrázek č. 3: Plzeňská teplárenská, a. s. Vývoj emisí od roku 1990: Emise znečišťujících látek do ovzduší – Teplárna (hodnoty za rok) [online]. [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: <https://www.pltep.cz/ekologie/.ft>

Seznam obrázků

- Obrázek č. 1: Příspěvky průměrných ročních koncentrací NO₂ Elektráren Pruněrov.
- Obrázek č. 2: Rovnice Gaussovské vlečky.
- Obrázek č. 3: Vývoj emisí teplárny od roku 1990 (Plzeňská teplárenská, a. s.).